

**LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOGIJA UN PSIHOLĒGIJA FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĀBŠNODA**

**KOLĀGRIJAS TEHNIKAS APGŪVE
MĀKSLAS SKOLĀ**

Diplomdarbs

Autors: **Vita Bogana**
Stud. apl. SkVi 020002
Darba vadītājs: lektors Mag. art. Inārs
Helmiņš

Rīga 2007

Saturs

Ievads.....	3
1. Kolagr fijas izcelsme un att st ba	6
2. Kolagr fijas gatavošanas pa mieni	9
2. 1. Klišeju sagatavošanas veidi.....	10
2. 1. 1. Klišeju b zes materi li	10
2. 1. 2. Klišeju gatavošana	12
2. 2. Novilkumu gatavošana.....	16
2. 2. 1. Kr sas un to uzkl šanas pa mieni.....	16
2. 2. 2. Atspiešana bez grafikas preses	19
2. 2. 3. Atspiešana ar grafikas presi.....	20
3. Uzdevumu kopas izveide un aprob cija	22
3. 1. Uzdevumu kopa kolagr fijas tehnikas pamatu apguvei.....	23
3. 1. 1. M c bu uzdevumu piem rot ba skol nu vecumposmam	28
3. 1. 2. M c bu metožu izv les pamatojums	30
3. 1. 3. V rt šanas krit riju izv les pamatojums.....	35
3. 2. Uzdevumu kopas realiz cijas apraksts un anal ze	38
Nobeigums	47
Pateic bas	49
Izmantot literat ra un avoti.....	50
Pielikumi.....	52
1. Pielikums. M kslas darbu reprodukcijas	53
2. Pielikums. V rt juma tabulas	65
3. Pielikums. Skol nu darbi	70

Diplomdarba mērķis ir izpētīt kolāgrāfijas apguves pamācības metodes skolā.

Diplomdarba uzdevumi ir –

- 1) izpētīt literatūrā, interneta resursos pieejamo informāciju par kolāgrāfiju, tās izcelsmi, izziņot praktizējošo autoru radošo un pedagoģisko pieredzi;
- 2) noteikt pedagoģiskajās izmaiņās jumdarbā iesaistīto audzēkņu grupu vecumposmu vispārīgās intereses, vajadzības, sagatavotību, piemērojot tiem atbilstošus uzdevumus, prasības un vērtēšanas kritērijus tās apguvei;
- 3) analizēt Valsts pamatizglītības standartu vizuālajā mākslī, Latvijas mākslas skolu programmu, papildinot to ar iepazīto metodisko literatūru un iepriekšējo pedagoģiskās darbības pieredzi, veidot uzdevumu kopu kolāgrāfijas tehnikas apguvei, kas izglītotu, veicinātu jaunu prasmju un iemaņu veidošanos, veicinātu mākslas skolas audzēkņu radošo aktivitāti, ieinteresētu;
- 4) veikt pedagoģisko izmaiņu jumdarbību, praksē pārbaudot izstrādāto metodiku;
- 5) Izvērtēt sastādīto uzdevumu pielietoto metožu piemērotību kolāgrāfijas apguvei;
- 6) Noteikt pozitīvos un izvirzīt pilnveidojamos aspektus kolāgrāfijas pielietošanai profesionālās ievirzes izglītības iestādē;

Diplomdarba izstrādājamās izmantotās metodes –

– literatūras pētīšana

- par kolāgrāfijas attīstību pasaulē un Latvijā;
- par pielietojamiem materiāliem, instrumentiem, pamācības mēģinājumiem;
- par atbilstošo vecumposmu pedagoģiskās – psiholoģiskās teorijas, mācīšanas procesā izmantojamām metodēm un vērtēšanas kritērijiem;

– normatīvo/izglītības dokumentu izpēti;

– vizuālā materiāla izpēti, atlase un uzskaites līdzekļu mapes veidošana;

– autoru praktiski eksperimenti dažādu iespēju izziņošanai kolāgrāfijas tehnikā;

– uzdevumu kopas sastādīšana;

– pedagoģiskās izmaiņu jumdarbības, kurā ietilpst

- ievadvērtēšana;
- skolēnu eksperimentālais un radošais darbs vadībā;
- starpvērtēšana katrā posmā noslūgumā;
- skolēnu darba gala vērtēšana;

- izvēlto mēcību metožu un pedagoģiskās darbības analīze, secinājumi;

Pedagoģiskā izmērījumu darbības vērtēšana – Līdzīgās mākslas skolās 4., 5. kursa 10 audzēkņiem (10 – 12 gadus veciem skolēniem).

Tas teorētiskai analīzei izmantotas grāmatas ar jaunajiem pētījumiem, kā arī interneta resursi par atsevišķiem māksliniekiem, kuru darbi un pedagoģiskā darbība saistīta ar kolāžu, kolāģiju un jauktām grafikas tehnikām, kas nereti slēpj sev saistību ar kolāģijas raksturīgajiem izmantojumiem. Latvijas pētījums par šo tēmu līdz šim izdots nav.

Pedagoģiskā psiholoģiskā literatūra un zinātniskie raksti mākslas izglītības jautājumos izmantoti skolēnu vecumposma patstāvīgu un vajadzīgu izpēti, saskaņošanai ar veicamajiem uzdevumiem un izvēlto mēcību metodēm. Turpat gūts ieskaits par radošās personības attīstības aspektiem un vērtējamajiem ieteikumiem veiksmīgā mēcību darba organizāšanā.

Profesionālā bakalaura noslūguma darbs sastāv no

- **ievada;**
- **pamatdaļa**, kur ietilpst
 - *teorētiskie pētījumi* par kolāģijas kā patstāvīgas grafikas tehnikas avotiem, tās evolūcijas nozīmīgām atklājumiem un autoriem, kā arī attīstības tendencēm;
 - kolāģijas tehnikas izmantojamo *materiālu, paņēmieni apraksta*, ietverot arī būtiskas nianšes to pielietošanā strādājot ar skolēniem;
 - *uzdevumu kopas izstrāde*, kur ietilpst vecumposma izpēti, mēcību metožu un vērtēšanas kritēriju izvērtēšana un piemērošana konkrētiem apstākļiem saskaņā ar Valsts Pamatizglītības standartu, vizuālās mākslas priekšmeta un profesionālās ievirzes “Vizuāli plastiskā māksla” programmas pamatnostādņiem;
 - *uzdevumu kopas aprobācijas* apraksts un analīze;
- **nobeiguma;**
- **izmantotās literatūras saraksta;**
- **pielikumiem.**

1. KOLAGR FIJAS IZCELSME UN ATT ST BA

Termina “**kolagr fija**” lietojums, ar to definējot šo eksperimentālo grafikas paņēmieni, ir samērā jauns. Lai arī kolagr fijas raksturojošā izpildījuma tehnoloģija mūsdienu pasaulē ir saistīta tikai ar 1950. gadiem, izceļot Vašingtonas universitātes profesora grafika **Glena Alpa** (Glen Alps) darbu kolagr fijas popularizāšanā studentu vidū. (2, 7) (Pielik. Nr.1, att. nr.1, 2)

Pats tehnikas nosaukums satur skaidru norādi uz tā raksturojošo procesu un ir cēlies no grieķu vārda ‘kollo’, kas nozīmē ‘līmēt’ vai franču ‘collage’- uzlīmēšana. (3, 86) Līdztekus terminam “**kolagr fija**” lietojumam dažkārt sastopamais “**kologr fija**” var izsaukt neizpratni un diskusijas par tā pareizību un atbilstību. Pat profesionālā literatūrā citviet tie abi tiek akceptēti, apzīmējot vienu un to pašu grafikas paņēmieni (4, 8. un 80. nod.), bet citos avotos norādīt uz atšķirībām ne vien nosaukumā, bet arī izpildījuma metodikā*. Ar līdzīgā vārda sakni apzīmēti “**kolotipija**”, ar ir viena no plakanspiedes paveidiem, kur zīmējumu uz litogrāfijas plātes veido gaismjūtīgā želatīnā slānis.

Pēdējos gados ieviesies termins “**karborunda grafika**”, kas, šķiet (paši pats interneta avotus), šķiet pārmērīgi vispārināts kolagr fijas tehnikas nosaukumu. Jauno apzīmējumu šobrīd lieto pat, ja kolāžas plātes sastāv no dažādiem, kolagr fijas raksturojošiem materiāliem (piemēram, PVA līme, epoksda sveķi u.c.) un karborunds tajā nav izmantots. (5)

Lai izvairītos no pretrunām, šajā darbā tiks ieviesta viena, autorpraktiskai tehnikai atbilstošā vārda forma – *kolagr fija*.

Kā visas tehnikas tālākmācībai, arī kolagr fijas kā grafikas tehnikas precizitāte ir grūti. Visticamāk, tālākmācībai līdztekus citām grafikas tehnikām, mūsdienās izvērtēti, bagātinti, dažādoti tradicionālos estampa[†] paņēmienus, tādus kā, piemēram, oforts, gravūra. Pirmos vienkāršos mēģinājumus ar dažādiem tekstūriem un vairāku slāņu ieviešanu uz metāla plātes jau 19. gs. beigās veica tālākmācībs Rodēna skolnieks **Pjērs Roš** (Pierre Roche). Ar krāsu pārklātās plātes zīmējumu mēģinājis ar roku atspieda uz mitra papīra, tālākmācībs panākot reljefa efektu.

Radikālā ideju maiņa 20. gs. sākumā ievadīja jaunu periodu māksliniecišķās izpausmēs un tālākmācībs izteiksmes brīvībā, ietekmējot iespiedgrafikas, t.sk. arī kolagr fijas evolūciju un izaugsmi. Tās saistītas ar virzību uz abstrakcionismu, netradicionālo materiālu iesaisti

* Diplomdarba vadītāja I. Helmāta norāde, kam autore neatrada apliecinājumu literatūras avotos.

† **Estamps** – augstspiedes, dobspiedes un gludspiedes veidīgās grafiskās nospiedums uz papīra, pergamenta vai auduma. (3, 41)

m ksl , kol žas, jauktu tehniku un m diju izmantošanu visos m kslas veidos, k ar m kslinieku masveida emigr ciju uz ASV 1930.- 40. gados un tur uzplaukušo PopArtu 1950.- 60. gados, kur uzsvars tika likts uz m kslas darbu daudzrt ju tiraž šanu. V l viens no faktoriem, kas rad ja lielu interesi par kolagr fiju un t s plašu izmantojumu m ksl 1950. gados, var tu b t jaunu, sam r l tu materi lu, piem ram, akrila un paši stipru l mju, pieejam ba un atz šana par pielietojamiem t lot j m ksl .

Jau 20. gs. 20. gados grafi i s ka interes ties un pamaz m p r emt kubisma, ekspresionisma, sirre lisma, konstrukt visma, dadaisma, bauhausa p rst vju, starp tiem – Kl (Klee), Pikaso (Picaso), Braka (Braque), Švitera (Schwitters), Jozefa Alb ra (Joseph Albers) – pieredzi pielietot kol žas un “atrasto” materi lu (smiltis, av zes, met lu, tekstilu u.c.) kolekcijas m kslas darbu rad šan .

Par grafikas jaunu izpratni un interesi liecina ang a **Stenlija Viljama Heitera** (Stanley William Hayter) v rds. Vi š 1930. gados, ietekm joties no sirre listu autom tisma principa*, Par z izveidoja eksperiment lu grafikas studiju, kur tika miks tas gleznošanas un t lniec bas metodes, kas nekad agr k nav sastopams. (Pielik. Nr.1, att. Nr. 3., 4.). S. V. Heiters bija pirmais, kurš s ka par klišeju pamatmateri lu pierasto cinka plašu viet izmantot koka pl ksni. (6) Vi š ar atkl ja veidu, kas va ar vienu pa mienu no plates ieg t vair kkr su novilkumus, ko nekav joties p r ma m kslinieki – grafi i. Š inov cija grafikai (kuras izpild juma tehnolo iskais risin jums ir oti tuvs kolagr fijas pa mieniem) piev rsa veselu rindu m kslinieku, kuru dai rade tradicion li tiek saist ta ar glezniec bu, piem ram, J. Miro (Joan Miro) (Pielik. Nr.1, att. Nr. 5).

Saist bu ar kolagr fiju var skaidri redz t norv u m kslinieka **Rolfa Neša** (Rolf Nesch) 1930. – 1970. gadu grafikas darbos. Paša jaunatkl to tehniku autors nosauca par „met la grafiku” (metal – print). Vi š uz cinka plates stiprin ja no citas met la loksnes izgrieztas deta as, ko papildin ja ar urbumiem un grav jumiem, ieg stot reljefu virsmu. V l k R. Nešs par klišeju izejmateri liem s ka izmantot ar met ll ž us un kartonu. (7) (skat. Pielik. Nr. 1, att. Nr. 6 un 7)

Apvienojoties daudziem faktoriem (politiskiem, ekonomiskiem, tehnolo iju att st bas utt.), 1950. gados Amerik izveidoj s vair kas m kslas koledžas (piem ram, Aiovas un Viskons nas universit tes, Bruklinas muzeja m kslas skola), kur s paša uzman ba tika velt ta

* Sirre listu aprind s oti popul ra bija Freida m c ba par zemapzi as (bezapzi as) - cilv ka psihes dzi k sl a - noz mi cilv ka eksistenc un darb b . Izrietot no Freida m c bas, liter tu (v l k ar gleznot ju) iecien ta jaunrades metode bija "autom tisk rakst ba" - m in jums rakstot, run jot, z m jot izpaust pr ta nekontrol t s domas gaitu. Š "autom tisk s rakst bas" metode oti l dzin j s "br vo asoci ciju" metodei psihoanal z . Gleznot js vai dzejnieks str d ja tri, fiks jot apzi spont ni radušos t lus, v rdus, l nijas, kr sas. (8)

Heiters visus grafikas darbus esot rad jis sav par zes studij Atelj 17 (Atelier 17), atrodoties transa st vokl . (6)

kolāži un kolāģrafijai, dažādu materiālu sintēzei, netradicionālu materiālu izmantošanai utt. Attiecībā ekonomikai un starptautiskiem sakariem, daudzi jaunie mākslinieki izvēlējās kolāģrafijas tehniku par savas jaunrades apliecinājumu ne vien Amerikā, bet arī Eiropas un Latīnāmērikas valstīs. (2, 6 - 10) (Pielik. Nr. 1, att. Nr. 8 -10)

1960. gadu vidū Latvijā viens no pirmajiem ar kolāģrafijas elementiem aktīvi sāka darboties grafiķis Rūsišs Rozte (Pielik. Nr. 1, att. Nr. 11, 12), viņa piemēram sekoja Inārs Helms. Tajā laikā nebija pieejama informācija par mākslas dzīves norisēm aiz “dzelzs priekšvara”, Latvijas mākslinieki nezināja ne tehnikas nosaukumu, ne tehnoloģiju. Padomju Savienībā viņi nepazina PVA līmīti (tur pieejams silikātsilīciens nebija piemērotas klišēju gatavošanai) un citus kolāģrafijā lietotus materiālus, tāpēc pirmās kolāģrafijas latviešu mākslinieku izpildījumā tapa uz cinka plātni, uz kuru paralēli kodinājumam ar dažādiem instrumentiem triepa virs akrila krāsu. (Līdzīgi šobrīd strādā angļu māksliniece, pedagoga Brenda Hartila (Brenda Hartill). (9) Popularitāti guvušajai tehnikai nosaukums tika atrasts tikai pēc Latvijas mākslinieku komandējuma uz Kubu 1982. gadā, kur estampa darbnīcā grafiķi ieraudzīja ar atpazīstamu metodi darinātus darbus.

Mūsdienu mākslas norises apliecina, ka kolāģrafija kā grafikas tehnika nav zaudējusi aktualitāti, tā ir visā pasaulē akceptēta iespējamā metode, ko var acīmredzami novērtēt starptautiskā un pasaules mērogā izstādēs (piemēram, Internacionālajā grafikas triennālā Krakovā 16.09. – 11.10.2006) un, attiecībā izejmateriālu ražošanai, turpina interesēt māksliniekus visā pasaulē, tāi skait ar latviešu grafiķus (Krakovas triennālā šo tehniku pierādīja Pauļa Liepas darbi (Pielik. Nr. 1, att. Nr. 13, 14), nezaudējot savu kā inovatīvas grafikas formas tēlu.

Kolāģrafija ir izteikta 20. gs. mākslas tehnika, kuras attīstību lielā mērā noteica ražošanas tehnoloģijas attīstība un jaunu izejvielu pieejamība. Kolāģrafijas attīstīšanā nozīmīgus jaunievedumus un atklājumus ir izdarījuši daudzi mākslinieki. Pirmkārt, mināmi Glens Alps, kurš pirmais definēja šo tehniku, Stenlijs Viljams Heiters, kurš mikstīnīti līnīecbas un glezniecības metodes pirmais ieguva krāsainus novilkumus un Rofs Nešs, kurš reljefu veidoja no grieztiem metāla elementiem, ko stiprināja plātei. Latvijā pirmais ar kolāģrafiju sāka nodarboties Rūsišs Rozte. Ar šobrīd šī tehnika tiek pielietota, par ko liecina kolāģrafijas tehnikā izpildīti darbi starptautiskās izstādēs.

2. KOLAGR FIJAS GATAVOŠANAS PA MIENI

Kolagr fija b t b ir iespiedgrafikas eksperimentāla forma, kur ietverta lipgu vai stingru materiālu apvienošana vairākos slāņos uz plātes. Uz vienas klišējas iespējams apvienot reljefu un gravējumu, un gatavot novilkumus, pielietojot gan augstspieduma*, gan dobspieduma** metodes. Šai tehnikai nepastāv ierobežojumi plātes sarežģītībai vai vienkāršībai, kā arī materiālu izvēlei, kas to padara ļoti adaptīvu profesionāļiem ievirzes un interešu izglītībā dažādos vecuma posmos. Patkamīgie tekstūru un krāsu kontrasti, to variācijas atkarīgi no iepriekšējās zināšanu klāsta, prasmes un iemaņas, fantāzijas un radošās iecerēs. Tie ir aspekti, ko arī kolagr fijas tehnikas pamatu apgūšanai mūsu skolās skolotājiem jāpievērš papildus attīstībai un atraisībai.

Papīrs, metāls, plastika, koks, audums ir tikai daļa no materiāliem, kas var tikt veiksmīgi izmantoti klišējas gatavošanas procesā. Turpat par slāņveidojošiem materiāliem izmanto tādus lipošus materiālus kā PVA līmi, lakas, akrilātipus, špaktes masu, kuru pielietojums ļauj tiklīdz profesionāļiem skolniekiem, cik pirmās prasmes un iemaņas apgūstot skolās audzētnim, veidot un demonstrēt savu unikālo māksliniecisko rokrakstu.

Skiču veidošana šajā darbā netiek atsevišķi pētīta un analizēta, jo tieši veidošanas process uz kolagr fijas tehnikas pamatu un pielietojuma iespēju izpēti neattiecas. Turklāt šādas prasmes un galvenais, zīmējuma pārveidšana uz klišējas spoguļattēlu ir vienas no visām estampa tehnikām.

Kolagr fijas, kā vispārējās estampa tehnikas darba process, daļēji ir divos posmos – klišēju veidošana un novilkumu gatavošana, kas katrs ietver veselu rindu izpildes nosacījumu, specifisku materiālu un instrumentu pielietojumu.

* Augstspieduma tehnikā attēlu iegūst, to iespējot no klišējas, kur iespējams virsma atrodas augstāk par to virsmu, kura nav jāiespiež. (10,150)

** Dobspiedums apzīmē iespiedumu no plātnes, kam gropšs vai iedobums iepildīts iespiedkrāsā. Krāsu iepilda iedobumā un virsmu tīri noslauka. Prese papīru piespiež plātnē, rezultātā zīmējums tiek pārceļts uz papīru. Dobspieduma tehnikā izpildītājam grafikas lapas klišējas malās izveidojas iespiedums papīrā (t.s. fasete). (10, 150)

2. 1. Klišeju sagatavošanas veidi

Klišeju gatavošana sastāv no diviem etapiem. Pirmais, ir pamata plates materiāla un limes izvele, kas cieši saistīta ar kolāžas izveidēlu piemērošanu. Tiem ir jābūt pakārtotiem vienam attiecībā pret otru, piemēram, bieziem tekstila elementiem, polimēru materiāliem labāk izvēlēties stingru pamatu, kas nedeformējas, savukārt plānā papīrā, līmlentu kolāžai būs piemērotā gan vidji biezs kartons vai plāns finieris, gan elastīga sintētiska materiāla bāze. Limes ir dažādas – ko var salīdzināt vai panākt kādu efektu ar vienu, nevar ar citu. Otrais etaps – kolāžas gatavošana, kur jāievēro gan materiālu pašas, gan kompozīcijas un reljefa veidošanas principi.

2. 1. 1. Klišeju bāzes materiāli

Par kolāgrāfijas **klišeju jeb plašu pamatmateriāliem** skolās visbiežāk izvēlas 1 – 2 mm krata kartonu, kas ir lētš, viegli pieejams, reti lietojams, ar bagātīgu apstrādes iespējām. Krata kartons var kalpot kā klišeja atspiedumam pat bez citu izveidēlu iesaistīšanas. Nēlobot kartona virsma jābūt gluda, krāsai jābūt vienmērīgai, krāsai jābūt vienmērīgai, kas krāsai jābūt neabsorbējamai praktiski nemaz. Dobspieduma metodē gatavotiem novilkumiem noplāstie laukumi veidosies krāsas piesūtinātā. Savukārt gluda, spoža virsma, no kuras krāsa viegli noslaukama, var papildināt ar lineāru zīmējumu, ko ievieš ar ofortas^{*} adatu vai citu smailu instrumentu.

Klišeju pamatam izmantojami dažādu kartonu veidi – gruba ains, gofrts, biezs kartons, ko lieto grāmatu vākos u.c. Izvele atkarīga no virsmas materiāliem. Jāuzmanās par pamatu izveidēlu pārklājumu kartonu, jo tas var neizturēt preses spiedienu, deformēties, plāst; augsts reljefs arī sabojās plates pamatu un rezultātā kvalitāte novilkumu skaits būs neliels. Jāņem vērā, ka veicot mērcē darbus tehnikas pamatu apgūvē, nav nepieciešams liels novilkumu skaits.

Daudzi autori, strīdējot skolās, izvēloties klišeju pamatmateriālus, priekšroku dod plānai koka plāksnei (4 - 6 mm), jo koks reti neizliecas un tādā klišejas mēžs ir ilgāks. (12) Grafi iecienjuši arī finieri (2 mm), plānas MDF (4 mm) un skaidu plāksnes (3 mm), alumīnijs, tauriņu, cinku, organisko stiklu, sintētisko materiālu loksnes.

* **Oforts** ir grafikas dobspiedes tehnika. Vispirms metāla plātni nokļūst ar skābi necaurīdīgu grūti, tad tajā ar adatu ieskrāpē zīmējumu. Tiek atsegts metāls, kuru kodina, plātni ieliekot skābē. Tā ievieš ar blīvāku vai retāku līniju tīklu. Pēc kodināšanas grūti noņem ar šķīdinātāju. Novilkumu iegūst, izkodinājot vietās iekļūto krāsu un to ar spiedienu pārnesot uz papīru. Tā ievieš ar blīvāku vai retāku līniju tīklu. (10, 151)

Jiev ro – jo stingr ks, ciet ks ir klišejas materi ls, jo vair k kvalitat vus novilkumus b s iesp jams ieg t. (4, 8 nod.) Tom r pats svar g kais noteikums – pamatam ir j sp j piesaist t l mi un virs l m jamos materi lus.

L mvielu kl tesamba ir viens no galvenajiem nosac jumiem grafiku gatavošanai kolagr fijas tehnik . Ja ir paredz ts ieg t lielu skaitu novilkumu, bez klišejas sagataves materi la izv les, noteicoša ir l mes un citu l pošo materi lu kvalit te un paš bu p rzin šana. Nekvalitat va sl u salipšana, deta u vai pamata plates pl šana, nep rbaud tu l mvielu iesait šana var rad t gan lielu vilšanas, gan ar prieku par ieg to efektu.

Par vispiem rot ko pap ra un koka klišej m ir atz tas **dens b zes l mes**, piem ram, PVA un EVA, kuras rekomend izmantošanai darb ar b rniem. Biez ka, iztur g ka un ar lab k m sa eres paš b m (paši, ja paredz ts izmantot daž du bl vumu un sast vu materi lus) ir l me, kas paredz ta koka l m šanai. (2, 44)

Epoks du l mes ir vispiem rot k s, ja met la platei j piel m sl nis no met la, ja l m jam objekta forma ir sarež ta vai, ja elements ir augst ks par plates biezumu.

Noteikti j em v r , ka jebkuru l mi, gatavojot novilkumus, vajag pasarg t no ilgstoša mitruma (piem ram, str d jot ar dobspieduma metodi klišeja saskaras ar samitrin tu pap ru) un š din t jiem (t rot plati no kr sas paliek m). Profesion lie m kslinieki klišejas pasarg šanai izmanto mat tu, pusmat tu (satin) vai sp d gu laku. Skol , r inoties ar laika un materi lo resursu iesp j m, rekomend klišeju ž v šanu, paši, ja par plates materi lu izmanto kartonu. Bez t svar gs ir ar klišejas noslogojums ar l mviel m – jo tas liel ks, jo lab k, pie tam l mes k rtas biezums var sv rst ties no oti pl nas l dz sam r biezai k rtai. Darb ar b rniem dažk rt tiek praktiz ta metode gatavo plati no ab m pus m p rkl t ar baltu akrila kr su, kas reljefa pus nodrošina kr sas viegl ku uzkl šanu un apstr di, bet uz otras puses pasarg klišeju no sav rpšan s. (11)

Kolagr fijas klišeju gatavošan var izmantot **izsmidzin mas l mes** – gan elementu pagaidu fiks šanai uz plates, gan k patst v gu sl ni, kas atspiedum rada akvatintai* l dz gu efektu. Lai ar š du l mju lietošanas vienk rš ba un vienm r gais segums ir vilinošs, j em v r , ka, piem ram, met la un folijas elementus š di piel m t nevar, ar novilkumu gatavošanas proces š s l mes dr z s k drupt. T s neiesaka lielu laukumu iekl šanai, k ar str d šanai ar maziem b rniem, kas l mi var nejauši ieelpot vai uzsmidzin t uz atkl t m v r gaj m erme a da m, t pat j uzman s izsmidzin m s l mes lietot telp s, kur uzturas cilv ki, kas n s kontaktl cas.

* **Akvatinta** ir grafikas dobspieduma tehnika. Met la pl ksni nokl j ar asfalta vai kolofonija pulveri, ko kars jot tai piekaus . Z m juma baltos laukumus p rkl j ar laku. Pl tni kodina ar sk bi. Sk be iedarbojas tikai uz t m pl tnes da m, kas nav kl tas ar laku un kolofonija pulvera da i m. Kodin šana rada nevienm r gu, s kgraudainu, nians tu virsmu un nospiedum veido daž das intensit tes tonalit ti. (3,10)

Konstruējot plates, var tikt izmantotas jebkura veida lmlentes. Ar to mēs atspiedumu gatavošanas procesa slodzes dēļ nav ilgus, paši mazos laukumus, kā ar mehāniskās berzes dēļ, tātrot plati no krāsām atlikumiem. Tomēr, strādājot ar audzājumiem, tās skaitliski jaunākās skolas vecuma posmā skolniekiem, kam ir raksturīga vēlme pēc triem rezultātiem un mazāk koncentrēšanās spējās nekā vecākiem audzājumiem, lmlentes ir veiksmīgs materiāls tīrīšanas vienībās, nekā guma un dažādo virsmas pārklājumi, kā arī iespējams labot kļūdas un pat izmantot tās papildu efekta panākšanai. (2, 46)

2. 1. 2. Klišeju gatavošana

Kolāģijas tehnikā mēs kļūsim darba tīrīšanas veido reljefu laukumus kļūstojums uz plates, kļūst veidošanai izmanto dažāda veida materiālus, kurus pielīmē izvēlētajai pamatnei. Tātad sekos populārā kolāģijas izmantojamo materiālu uzskaitījums un lietojuma apraksts, ko pēc autora domām var iesaistīt kolāģijas tehnikas apguves procesā mēs skolā.

Papīrs. Parasts kartons vai biezs papīrs ir tradicionālais materiāls, ko lieto uz kolāģijas atspiedumiem paredzētām klišējām. Tātad jebkurā veidā var iegūt visdažādāko efektu gan atkarībā no papīra veida un pārklājuma – vai tas ir glancēts (spožu virsmu), grubu ains, gofrēts, krāsains uz košs vai atgrūdošs, biezs vai plāns (var izmantot pat salvetes un tualetes papīru), gan no apstrādes paņēmieniem – vai papīra slānis tiek līmēts gluds, locīts, saburzīts vai skrāpēts, griezts vai plāstēts utt. Interesantus kolāģijas elementus iespējams iegūt ar „dekoratīvo” asmeņu palīdzību.

Plānu papīru var līmēt vairākskārtīgi, radot trīsdimensionālu iespaidu. Viss ir atkarīgs no fantāzijas un drosmes. Tomēr autori liek ievērot, ka izgrieztās figūras uz plates jālīmē, ievērojot atstarpes. Laukumi drīkst pārkļūstīt tikai vietām, citādi neveidojas raksturīgais līniju zīmējums, kas veido tīrīšanu. Atstarpes starp atsevišķajām detaļām ir kolāģijas plates gatavošanas procesa būtība. Šis ir pielietojams kā pirmais apguves etaps darbības skolniekiem, un daudzi autori to uzskata par pirmo izpratnes veidošanai par kolāģijas tehniku. (12)

Mēs kļūsim darba autors uz pamatplātnes var līmēt ne tikai jau pieejamo papīru, bet pats gatavot papīra masu* un, eksperimentējot ar dažādiem tekstūriem, veidot reljefu virsmu. Ar

* Traukā ar siltu ūdeni saplucina viegli šķīstošu papīru, piemēram, virtuves dvieļus, tualetes papīru, salvetes u.c. izmērcē, vajadzības gadījumā saku ar mikseri, līdz izveidojas viendabīga masa. Masai pievieno balto līmi (daudzumu nosaka eksperimentējot – lai iegūtais materiāls neabsorbētu pārāk daudz krāsas), rūpīgi izmais.

papra masu kolagr fijas plašu izejmateri lu var str d t daudzveid gi – veltn jot ieg t sam r gludu virsmu, kur iespiež z m jumu, tekst ras. To var apstr d t gan sausu, gan mitru. Ar papra masu klišeju iesp jams veidot ar t Inieciskiem pa mieniem. Š ir metode, kur novilkum var iestr d t zelta vai sudraba foliju. (2, 20) Pielietojumam skol j atz m š s metodes pozit v s iez mes – masa ir pietiekami plastiska, lai b tu iesp jams pan kt daž das tekst ras, reljefs neb s p r k izteikts, metode ir nekait ga. Gatavojot klišejas ar rokas l juma papru, j em v r , ka t s ž st sam r ilgi. Pamatnei lab k izv l ties stingru materi lu, piem ram, koka pl ksnī, kas nedeform jas mitruma iespaid .

Tekstilmateri li, met li, sint tiski un dabas materi li. Plates gatavošan bieži izmanto tekstilmateri lus – daž du veidu audumus, trikot žu un ad jumus, t klu, diegus, auklas utt. Atš ir g s tekst ras var kombin t gan savstarp ji, gan ar visu veidu papriem, m ksta met la un dekorat vaj m p kainaj m stiepl t m, folijas gabali em, kor i, dabas materi liem u.c. t saucamajiem “atrastajiem” materi liem. Grafikas pasniedz ji iesaka daž du “atrasto materi lu” pielietojumu kol žas gatavošan , jo tas katra darba rad šanas procesu padara par eksperimentu (2,14). Liekot b rniem sag d t nodarb b s izmantojamu materi lu kolekciju, skolot js iesaista audz k us gatavošan s proces , kas motiv tos skat ties, v rt t, uz emties atbild bu, rosina vi us eksperiment t, at auties liel ku daž d bu un patst v bu izv l , k ar liek dzi k iepaz t un izprast grafikas gatavošanas tehnolo iju.

Deta m izmantojot pl nus audumus, mež nes un tml., j pav ro vai l me p r k nes cas cauri, vai t nav uzkl ta tik biež sl n , ka aizpludina auduma fakt ru, ko, protams, t la rad šanai var izmantot apzin ti. Savuk rt biežie tekstilmateri li sp j uz s kt daudz kr sas un gatavajos novilkumos paz d liela da a interesantu tekst ru. Kr sa grafikas spied meh niski tiek izspiesta, nereti radot uz atspieduma negl tus un nelabojamus izpl dušus traipus. T p c m kslinieki rekomend plates ar kr su uz s cošiem materi liem pirms atspiešanas p rkl t ar laku. Grafi i neiesaka izv l ties oti p kainus (piem ram, moh ru), pl košus un asus materi lus, piem ram, koka skaidas, dzelzs skavas, nagli as u.tml., kas var boj t rull ti, ar kuru kl j kr su uz klišejas, papru, uz kura tiek atspiests z m jums un grafikas spiedi. (13, 63)

Kol žas plates sast vda as bieži vien ir ar izteiktu augstuma starp bu, kas var rad t gr t bas gatavojot novilkumus. Ja, piem ram, izv l tais t kla gabali š ir stipri zem ks par blakus paredz to elementu, pl no materi lu l m uz vair kk rt ga papra vai kartona, l dz starp ba izl dzin s.

Lai b tu iesp jams klišeju izmantot vair kk rt gi un ieg tu kvalitāt vus novilkumus, str d jot ar š da veida materi liem, j nodrošina katra elementa stingru salipšanu ar plates virsmu. Noteikti j em v r , ka vienas l mes sp ja labi sasaist t daž dus materi lus var atš irties, t p c, iesp jams, v lams izv l ties citu l mi vai p c klišejas nož v šanas p rbaud t l m juma notur bu, vajadz bas gad jum atk rtojot procesu.

L me. K jau min ts iepriekš, l me klišejas gatavošan izmantojama gan k sl u saistviela, gan k patst v gs z m jumū veidojošs materi ls. To var izspiest uz klišejas taisni no t bi as, uzliet laukumos, kl t ar ot m, nazi, pirkstiem vai koci u un, atkar b no konkr t s l mes paš b m, ieg t atš ir gi tekstur tus laukumus. Gan mitr , gan jau izžuvuš l mes sl n iesp jams veidot smalkus line rus z m jumus ar adatu, l dz gi k to dara sauss adatas* tehnik .

Darbam ar b rniem autori par labu atz st ar silikona b zes l mes, kas ir pat kamas tausti un dod iesp ju veidot plati t lnieciskiem pa mieniem. (13, 60)

Atkar b no ražot ja, l me ar vien du nosaukumu reiz m sniedz atš ir gus rezult tus – iekl tie laukumi vair k vai maz k absorb uzkl to kr su. Iepriekš izp tot katras l mes paš bas, to var izmantot bag t ga vizu l iespaida rad šanai.

T k praktiski visas l mes nož stot k st caursp d gas, audz k i ar nelielu pieredzi savu veikumu pirms novilkumu gatavošanas m dz uzskat t par neizdevušos. Citreiz, savuk rt, klišeja š iet interesanta, bet gatavais rezult ts uz pap ra nesniedz iecer to rezult tu. Profesion li kolagr fijas skolot ji to skaidro ar neveiksm gu kr su to u izv li un audz k u praktisko iema u tr kumu. (2, 114)

Polim ru m li, ciet jošais plastil ns. Pasaul kopš 1970. gadiem str d šanai ar b rniem kolagr fijas tehnik veiksm gi adapt ti ir polim ru m li jeb plastika, akrila ipsis, pašciet jošais vai termociet jošais plastil ns. Šos materi lus var ziest uz plates ar paletes nazi, veidot ar rok m. Tos var rull t ar parastu m klas rull ti, atbilstoši iecerei ieg t gan pl n ku, gan biez ku k rtu, ko papildina iespiedumi ar daž diem priekšmetiem vai rok m, iegrebumi, reljefi un/vai gludi citu materi lu ielaidumi. Plati var veidot gan vienlaidus model šanas masa, gan liel ku un maz ku gabali u k rtojums uz cietas pamatnes. (13, 41) Šajos materi los, atš ir b no l m m, kas vair k vai maz k pirms saciet šanas izpl st, ir iesp jas veidot izsmalcin tus laukumus, ieg t plašu fakt ru diapazonu. Piem ram, m kst virsm iestr d jot cukuru, ko p c masas saciet šanas silt den izskalo, pan k akvatintai l dz gu iespaidu atspiedum . Masu var uzrull t iepriekš gatavotai reljefai klišejai, ieg stot att la reljefu revers , ko p c ieskatiem papildina ar jauniem elementiem. paši gludu, spožu virsmu

* Saus jeb aukst adata ir grafikas dobspieduma tehnika, kur z m jums bez lakas un sk bes izmantošanas ar pašu adatu tiek ieskr p ts uz pl tnes. Uzlikt kr sa aiz eras ievilktajs atskabarg . (3, 157)

iespējams panākt vēltnājot mīksto pastu starp divām gludas plastmasas, stikla vai metāla sloksnēm. Ar šiem modeļiem šādas masas sacietēšanas ir pieejama tālākā apstrāde un papildinājumi – iegrāvājot, ieskrāpējot zīmējumu, uzlīmējot dažādus elementus.

Kolagrijas klišēju gatavošanai izmantojot termocietīgo šķīdinātāju, kā sacietēšanas režīma neieviešana var būt padarīt trauslu (piemēram, atstājot ilgstoši karstas saules iedarbībā uz palodzes vai parketa virsmas). Lielākā daļa cietīgo šķīdinātāju un termocietīgo šķīdinātāju izrullētas plāksnes dažkārt izliecas. Tā var būt iztaisnot, uzliekot nelielu slogu. (13, 45)

Izmantojot klišējumus plastiskām masām, reljefveidojās izteikti kšānā līmēšanā. Augstākā vieta platradīs visdziļāko vietu atspiedumi. (2, 16) Strādājot ar bāriem tas jāievie, jo pārkatēpisks veidojums var būt papru.

Karborunds. Ar nosaukumu „karborunds” (carborundum) apzīmē oglekļa pulveri, dzelzs skaidas un citus šķīdinātājus, abrazīvus materiālus, ko plaši izmanto keramikas gatavošanas procesā galīgajam materiālam. (15) Kolagrijā to izmanto, lai iegūtu pietiekami intensītas krāsas laukumus. Karborundu bāri (pa šķīdinātājiem) uzsvaigi uzklājam laukumiem. Šādi mēs platnā vienmērīgā krāsā klājam elastīgā plāksnīti (respektīvi – pielieto dobspieduma metodi), jo karborunds absorbē lielu daudzumu krāsas. (9)

2. 2. Novilkumu gatavošana

Pie novilkumu gatavošanas pieder n kāmie divi kolagr fijas darin šanas posmi – kr su kl šana uz klišejas un print šanas process.

Atkar b no lietojam s kr sas sast va, izv l tajiem to iem, uzkl šanas pa mieniem, ieg stamais rezult ts no vienas klišejas var b t oti atš ir gs. Pat izmantojot vien du kr su salikumu, izn kums b s nedaudz cit ds. Sagaid ms, ka tas rad s prieku, aizraut bu un sniegs skol niem p rsteidzošus atkl jumus. Tom r par pieredz juša m kslinieka meistar bu liecina ori in lu tuva l dz ba.

Kolagr fija pieder pie grafikas tehnik m, kam iesp jams ieg t vair kk rt gus novilkumus. Kvalitat vu novilkumu skaits atkar gs gan no klišejas pamatmateri la, kol žas izejmateri liem, gan l m juma notur bas, k ar tehnolo ijas iev rošanu vis kolagr fijas tapšanas proces . Atkar b no pielietotajiem materi liem, pieejam invent ra, no audz k u vecuma un apm c bas/darbošan s m r a, novilkumus ieg t var daž diem pa mieniem. Liekot uzsvaru uz m kslas darba kvalit ti, k ar darbam ar vec kiem skol niem vajadz tu rast iesp ju nospiedumus gatavot ar grafikas spiedi. Maziem b rniem un jaun k skol as vecuma audz k iem, k ar paredzot eksperiment lu vai atrakt vu darbošanos, kad kvalit te nav noteicoš , atspiešanai var izmantot daž das erme a da as, priekšmetus, rull šus.

2. 2. 1. Kr sas un to uzkl šanas pa mieni

Grafik pamat tiek izmantotas divu veidu kr sas, kuru atš ir bu un patn bas nosaka to saistviela – vienas ir **dens b zes**, otras – **e as b zes kr sas**. dens b zes kr sas, emot v r to tro ž štam bu, t pat k linogriezums *, kolagr fij pielieto augstspiedumu gatavošanai. Vienk rš s tehnolo ijas un nekait guma d š s kr sas rekomend darbam ar jaun k vecuma skol as b rniem. Ar e as b zes kr s m iesp jams ilg k str d t uz plates, ieg stot daudz nians t kus un pies tin t kus to us, to p rejas. Kolagr fij t s lieto tiklab augstspiedum , cik dobspiedum , k ar kombin jot abas metodes.

Profesion li m kslinieki str d jot dobspied parasti lieto speci las oforta kr sas, kas pigmenta smalk maluma d uz klišejas ir viegl k apstr d jamas. T s parasti ir nop rkamas nelielos tilpumos un ir sam r d rgas, t p c skol rekomend jamas ir tipogr fijas

* **Linogriezums** ir grafikas augstspiedes tehnika, kur klišejas izgatavo no linoleja vai l dz giem materi liem, z m jumu ar speci liem kaltiem iegriežot virsm . Nospiedum par d s z m juma elementi, kas atrodas augst k par neiespiežamajiem. (3, 21)

iespiedumiem dom t s ofseta kr sas, kuras, sal dzinot ar m kslas grafikai paredz taj m, ir daudz l t kas un nop rkamas 1 kg un 3 kg fas jumos. (16) T s ir piem rotas k augstspied , t dobspied .

Kr su to u jaukšana ir noz m gs posms m kslniecisk t la rad šan . Darb ar skol niem piln gi pietiekami ir ieg d ties tr s pamatto us – dzeltenu, sarkanu, zilu. Papildus – melno kr su tumšin šanai un e as b zes kr s m – caursp d go (transparento) gaišin šanai. P r jo to u gammu audz k i var ieg t, pielietojot iepriekš g t s zin šanas kr su m c b un gleznošan .

Uz paletes (t var b t gluda, stingra, neabsorb joša pamatne, piem ram, stikla vai met la pl ksne) ar paletes nazi vai šauru špakte l psti u s kum uzliek nelielu daudzumu kr sas. Savstarp ji t s jauc vienm r pie gaiš k s pamaz m liekot kl t tumš ko, l dz tiek ieg ts v lamais tonis. R kojoties otr di, var izveidoties p r k liels daudzums iecer t to a, kuru p c tam n kas izmest.

T k grafik izmantot s kr sas ir necaursp d gas, necaurredzam bu var main t samazinot t s biezumu. L dz gi k glezniec b akvare tehnik izmanto pap ra gaišo toni k balto kr su, gaišina ar grafikai paredz t s kr sas. dens b zes kr sas š aida ar deni, bet e as kr s m, atkar b no v lam s caursp d guma / gaišuma pak pes, pie transparent s pastas pievieno vajadz go to a daudzumu un sajauc. (13, 27)

J iev ro, ka ik reizi instruments, ar kuru emta viena kr sa, pirms saskares ar citu ir j not ra.

Sastopams ir veids, kur kr sa uz klišejas visp r netiek lietota. Att lu rada plates reljefu vienk rši atspiežot pap r . Ang u valod šo pa mienu sauc par ‘*blind embossing*’ (2,12), latviski, atsedzot metodes tehnolo isko risin jumu, to var nod v t par ***bezkr su reljefa atspiedumu***. Iepriekš piemin tais latviešu grafi is P. Liepa pielietojis šo metodi Krakovas trienn l izst d taj kolagr fij (Pielik. Nr. 1, att ls Nr. 12). Tas ir sam r popul rs pa miens, kas sniedz dekorat vu efektu un var kalpot gan k faktur ts izgreznojums jau kr s s atspiestam grafikas darbam, gan tikt izmantots viens pats, ja plates reljefs ir pietiekami kontrast jošs. (4, 59 nod.) Pielietojot šo metodi, laba izn kuma ieg šanai oti noz m ga ir plates sagatavošanas kvalit te un materi lu paš bas. To ieteicams veidot ar p rbaud t m izejviel m – l m m un past m, kas nav p r k elast gas (zem smaguma nedeform jas), tom r nedr p un neatsl ojas. (2,14)

Kr su uzkl šana uz klišejas ir atbild gs process un ieg stam novilkuma kvalit te un vizu lais iespaids cieši saist ts ar autora iema m un prasm m. Ir vair ki pa mieni un instrumenti, ko izmanto kr sas uzkl šanai, tom r kolagr fij ieteicam k s ir divu veidu metodes un tiem atbilstoši darbar ki – rull tis, elast ga pl ksn te, tehnisk marle (st vs, reti

austs audums, ko lieto gr matu iesiešanai) vai rupjš lina maisaudums. To nosaka izvēle – k tīks ieg ūts novilkums – augstspiedum vai dobspiedum .

Rull tis ir vislab kais un ekonomisk kais instruments lielu laukumu vienm r gai nokl ūšanai. Kolagr fijas paši piem rots augstspieduma metod . Kr sa pie eras plaknes reljefam, l dz ar to novilkum iedzi in t s vietas paliek baltas, bet izvirz jumi, atkar b no to augstuma piesaista vair k vai maz k kr svielu.

Ar rull ti iesp jams uzvelm t gan vienu, gan vair kus to us. Lai ieg tu kr sainu novilkumu, iesp jams r koties daž di:

1) Rull ūa katr gal uztriepj nelielu daudzumu viena un otra to a. Tad, izmantojot paleti, pan k, lai abi to i vienm r gi izl dzin s uz instrumenta virsmas un nokl j kliūeju.

2) Ja kliūeja ir liela izm ra, kr saina novilkuma ieg ūšanai v lams izv l ties e as b zes kr sas. Katru toni var kl t atseviū i, saskares viet s tos vienu otram p r rull jot, t d j di veidojot vienm r gu p reju. P reju var neveidot.

20. gs. s kuma ang u m kslinieks V. S. Heiters atkl ja metodi, kur, vari jot ar kr su viskozit ti un uzkl ūšanu uz plates ar daž du bl vumu (ciet bu) rull ūciem, var pan kt daudzkr sainu novilkumu ar vienu pa mienu. (17) (Skat. pielik. Nr. 1, att. Nr. 4)

Str d jot ar skol niem, j raug s, lai vi i kr su uz rull ūa virsmas izl dzina vienm r gi (uz instrumenta lai nepaliek kr sas sabiez jumi, kas v l k nok s uz kliūejas un veidos plankumus uz novilkuma) un, lai kr sas k rta b tu vajadz g biezum – p r k maz kr sas rad s bl vus, neizteiksm gus novilkumus, p r k liels t s daudzums iepl d s ar padzi in taj s viet s un z m jums uz atspieduma neb s redzams. Ja kr sa uzkl ta un izl dzin ta labi, instrumenta virsma izskat sies p c mat ta sat na. T pat audz k us j br dina p r k sp c gi nespiest rull ti uz kliūejas, jo trausl kos kol ūsas materi lus tas var sadrupin t vai veicin t kr sas iek ūšanu iedobumos. (13, 29)

Elast go pl ksn ti un tehnisko marli kolagr fijas izmanto l dz gi k cit s dobspieduma metod s. Ar pl ksn ti t ru vai sajauktu kr su em no paletes un r p gi uzziēž kol ūai, lai t iespiestos visos padzi in jumos. Ar tehnisko marli izberz kr su, vair kk rt gi mainot no auduma izveidot spilventi a poz ciju, lai kr su da i as, kas ie ruū s audum nesm r tu izslauc t s vietas. Vietas, ko v las atspiedum atst t k visgaiū k s (parasti t s izv las no gludaj m, l mes neapkl taj m kliūejas da m), turpina slauc t ar pirkstiem vai, skol niem ieteicam k, ar nelieliem, vid ji cietiem pap ra gabali iem (praks visbiež k izv las av ūu pap ru), ko p c katras saskares ar kr soto virsmu maina.

2. 2. 2. Atspiešana bez grafikas preses

Atspiešanu ar rok m izmanto, ja atspiežamais elements ir oti mazs, piem ram, naudas mon ta. S ko deta u p rkl j ar kr su un ar kr soto virsmu uzman gi piespiež pap ram. (13, 30) Šaj gad jum v lams izv l ties dens b zes kr sas, jo audz k i neizb gami aptraipa rokas. Š din t ji var kairin t du, bet gumijas cimdi, ko rekomend str d šanai skol ar e as kr s m, maz kiem b rniem var b t par lielu vai izrais t pretest bu.

Atspiešanu ar k j m iesaka, kad print jamais objekts ir oti liels, piem ram, par klišeju kalpo koka d lis vai cits liela izm ra materi ls, kuru kr so un atspiež uz gr das. Lai pasarg tu gr du no saboj šanas, v lams to apkl t ar av z m. Pap ru uz pl tnes liek r p gi un ar pirkstiem plikš inot pan k loksnes pie eršanos mitrajai virsmai, t d j di nodrošinoties pret t s nosl d šanu. Virs liek lielu kartonu, kas piln b nosedz pap ru un ar p d m c t gi nom da visu laukumu. Uzman gi pace ot vienu pap ra st r ti, p rbauda vai novilkums izdevies. Vajadz bas gad jum m d šanu turpina. (13, 30)

Pul šanas jeb karotes metodi izmanto, ja plate ir sam r plakana. M kslinieki to diezgan bieži pielieto visdaž d ko grafikas tehniku novilkumos. Par pul šanai piem rotiem instrumentiem autori atz st met la un koka karotes, linogriezuma kalta spalvu, p pes galvu, kasta etes, durvju rokturi, alabastra olu, stikla vai keramikas piestu, pul tu akmeni u.c. (13, 33) T k vair kk rt ga meh niska berz šana var boj t pap ra kvalit ti, lai pasarg tu gatav novilkuma loksni daudzi grafi i virs t v l kl j salveti vai pauspap ru.

Novilkumu gatavošanu ar rull ti kolagr fijas tehnik , kur plates virsmas reljefs var b t neviendab gs, autori iesaka tikai atseviš os gad jumos (13, 34) atš ir b no linogriezuma, kur š metode skol s tiek bieži izv l ta. Š ds kolagr fijas atspiešanas pa miens nevar nodrošin t labu rezult tu. Pat pieredz jušam m ksliniekam var rasties k mes izkustoties pap ram un atst jot traipus uz t . Ja šo metodi izv las skol , j iev ro, ka atspiešanu veic ar t ru rull ti. V lams print šanai paredz t atseviš u instrumentu, lai audz k i, aizraut gi darbojoties, nesajauktu vienai un otrai funkcijai paredz tos instrumentus un, lai nerad tu lieku laika pat ri u t rot kr su no rull ša pirms katra novilkuma.

Darb ar skol niem var izmantot **kombin tas print šanas metodes**, piem ram, liela izm ra novilkumus, kas atspiesti ar p d m vai rull ti var papildin t ar pul šanas metod veidotiem atspiedumiem no neliel m klišeju m. Pirms atk rtot novilkuma j p rliecin s, ka iepriekš jais kr sas sl nis ir nožuvis. Šo metodi iesaka ar , ja nospiedums san cis bl vs vai neviendab gi iekl ts, k tas nereti gad s skol niem grafikas apguves s kumposm . Lai nerad tu vilšanas par neizdošanas, v rojot ieg to novilkumu, neveiksm g kajos laukumos uz plates var v lreiz kl t kr su un, r p gi uzliekot klišeju iepriekš j poz cij uz kori jam

izplāst kā akvarel, papīrs ir par mītru. (18) Ja papīrs nav pietiekami labi nosusināts vai ar tas ir nekvalitatīvs, iespējams, mītrā kārtā vietās var salīpt ar klišējas virsmu un atplāst.

Dobspiedum gatavotus novilkumus, kam ir papīrs virsma, līm uz gludām plātnēm (vislabāk koka vai finiera, jo tas neizliecas un notīr viegli darbus nogriezt), līmīkljot tievst dziļvisperimetrā. Līmījumu pēc laiciņajpārbauda – ja kāds stāpis/mala atplāp, nožstot sakrokojas viss papīrs.

Kolāģijas tehnika ietver sevī plašu un daudzveidīgu materiālu, instrumentu, pamāmienu un darbības formu klāstu. Kolāģijas galvenie raksturotāji un veidojošie sastāvdaļas vienmēr ir līme, kolāža, reljefs. Šī estampa metode, kā norāda daudzu pedagogu pieredze, ir viegli piemērojama un rosinoša darbība ar dažādu vecumu skolniekiem, pieskaņojot attiecīgajam vecumam un darbošanās mērķim vajadzīgos materiālus, darba instrumentus un pamāmienu.

3. UZDEVUMU KOPAS IZVEIDE UN APROB CIJA

Lai izstrādātu attīstošu, izglītojošu uzdevumu kopu kolāgrāfijas tehnikas mācīšanai mūsu klasu skolās 4., 5. kursa audzēkniešiem (10 – 12 gadus veciem skolniekiem), piemērojot tos vecumposma vajadzībām un attīstībai, iepriekš jāizvērtē un jānosaka, vai un kā, bez tam teorētiskā pamata, nepieciešams izpildīt un analizēt atbilstošus izglītības dokumentus (valsts pamatizglītības standartu, mācību priekšmeta „vizuālā māksla” standartu 1. – 9. klasei un profesionālās ievirzes izglītības programmas “Vizuālā plastiskā māksla” pamatnostādnes), pedagoģiski psiholoģisko un mācību metodisko literatūru.

Tas tiks veikts gan gatavojoties un vadot pedagoģisko praksi Lieldiņās mūsu klasu skolās 4., 5. kursā, gan sekojošajā diplomdarbā izstrādājot, lai pilnveidotu turpmāko pedagoģisko darbu un uzdevumu kopas aprobācijas kvalitāti un dziļumu.

Uzdevumu kopa paredzama profesionālās ievirzes izglītības iestādes audzēkniešiem, kam mācību priekšmetu apguve mūsu klasu skolās ir tikai ceļš uz profesionālās izglītības nākamo līmeni (ar to domājot vidējā līmeņa mūsu klasu izglītību). Lai arī vispārjos vilcienos pamatā izglītības un profesionālās ievirzes izglītības mērķi un uzdevumi saskan, mūsu klasu skolās ir gan iespēja, gan nepieciešamība (misija) padziļināt un mērķtiecīgi virzīt audzēkņu izveidi par radošu personību. Tāpēc ir pamats sekot ieteikumam mūsu klasu studiju sākumā vairāk „pievērsties tehniku apguves procesam – sistemātiski atklāt māksliniecisko izteiksmes līdzekļu pašreizību, kas ir sākums personības domāšanas virzības pārsturēšanai” (19) virzība no diletantiskās (interese) uz profesionālo mūsu klasu uztveri un izpratni. „Studenta radošs patstāvīgs procents tiek kpināts paaugstinoties viņa tehniskajās virtuozitātēs”. (19) Pat, ja skolās audzēkniešu neturpina izglītošanas mūsu klasu jomā, tālāk līmeņos, tāpaver iespējdzīkai, elastīgai mūsu klasu procesū un formū uztverei.

Tā kā mūsu klasu izglītība ir ar audzinošu raksturu (20, 158), svarīgi uzdevumu kopu veidot un aprobāciju organizēt, lai audzēkniešiem būtu iespēja, sev nozīmīgās atziņas ne tikai profesionālajā jomā, bet bagātīnā visās pieredzes formās, kā ar dotu ieguldījumu visu izvirzīto pamatizglītības standartu formulēto izglītības mērķu piepildījumā – nodrošināt izglītojamo ar sabiedriskajai un personiskajai dzīvei nepieciešamajām pamatzināšanām un pamatprasmēm; radīt pamatu izglītojamam turpmākai izglītībai; veicināt izglītojamam harmonisku veidošanos un attīstību; sekmēt izglītojamam atbildīgu attieksmi pret sevi, imeni, sabiedrību, apkārtni un valsti. (21)

3. 1. Uzdevumu kopa kolagr fijas tehnikas pamatu apguvei

Uzdevumu kopa kolagr fijas tehnikas apguvei veidota L. durgas m. kslas skolas 4., 5. kursa audz. k. iem ar 5 pamatzdevumiem, katrs no kuriem iez. m. kolagr fiju gatavošanas posmus un paredz. ti 12 m. c. bu. nodarb. b. m. (katra 40 min.). T. s. paredz. ts. novad. t. reizi ned. p. r. pa. div. m. stund. m., abiem kursiem reiz., jo process ir laikietilp. gs. un skol. nu skaits grup. s. neliels. Ierobežoto stundu skaita, k. ar. pak. pen. bas. un veseluma principu m. kslnieciskaj. izgl. t. b. iev. rošanas. d. (20, 172), m. c. bu. process. virz. ts. tikai uz kolagr fijas pamatpa. mienu – kol. žas. un l. mes. metožu apguvi. Ta. u. uzdevumu kopa, saglab. jot. t. s. pamatstrukt. ru, ir izv. ršama liel. kam. stundu skaitam, piem. rojot un paplašinot ar. daž. d. m. t. m. m., kas. veicin. tu. ne. tikai. liel. ku. eksperiment. šanas. br. v. bu., jaunu kolagr fijas gatavošanas pa. mienu iepaz. šanu un iema. u. nostiprin. šanos, bet ros. in. tu. ar. daž. du. izteiksmes. l. dzek. u. apzin. tu. pielietojumu m. kslniecisk. s. idejas interpret. cij. .

1. uzdevums

T. ma. Grafikas tehnikas, kolagr fija.

M. r. is. Ievadv. rt. šana, iepaz. stin. šana ar kolagr fijas tehniku.

Uzdevumi.

- Noskaidrot audz. k. u. zin. šanas par grafiku k. m. kslas formu, t. s. daž. dajiem pa. mieniem;
- Izskaidrot j. dzienus – grafika, kolagr fija, klišeja, novilkums u.c.;
- V. rot. un sal. dzin. t. daž. d. s. grafikas tehnik. s. rad. tus. darbus (v. lams ori. in. lus), noteikt kolagr fijas vizu. l. s. atš. ir. bas, patn. bas;
- Kolagr fijas tapšanas sec. bas un izstr. des gaitas izskaidrošana;

Nepieciešamie materi. li, metodiskie l. dzek. i.

- Reprodukcijas un ori. in. li kolagr fijas novilkumi, klišejas;
- Sal. dzin. šanai – cit. s. tehnik. s. darin. tas grafikas, klišejas;

M. c. bu. metodes.

- V. rošana;
- Sal. dzin. šana;
- P. rrunas, diskusijas;
- Teor. tiskais izkl. sts;

Pl. nojamais laika pat. ri. š. 1. nodarb. ba

Vrt šanas krit riji.

- Audz k u aktivit te p rrun s:
 - Jaut jumi;
 - Sal dzin šanas darbs;
 - Secin jumu objektivit te;
- Attieksme.

2. uzdevums

T ma. Ski u gatavošana, p rnešana uz klišejas.

M r is. Ski u darin šanas un to p rnesuma uz klišejas nosac jumu iepaz šana.

Uzdevumi.

- Ski u gatavošana;
- P rnešana uz plates spogu att l .

Nepieciešamie materi li.

- Ski pap rs;
- Z mulis;
- Kr ta kartons;
- Koppap rs.

M c bu metodes.

- Darb bas principu izskaidrošana, demonstr šana;
- Praktiskais darbs;
- Individu las konsult cijas;
- P rrunas – jaut jumi, ieteikumi.

Pl nojama laika pat ri š. 2 nodarb bas.

Vrt šanas krit riji un pa mieni.

- Ski u atbilst ba uzdevuma nosac jumiem, asimetrijas pielietojums z m jum ;
- Ski u un p rnesuma kvalit te;
- Skices kompozicion l un idejas m ksliniecisk v rt ba;
- Darba kult ra, attieksme;
- Starpv rt šana – ski u skate, p rrunas.

3. uzdevums

T ma. Klišeju gatavošana.

M r is. Iepaz t un apg t kolagr fijas klišeju gatavošanas tehnolo ģiju.

Uzdevumi.

- Gatavot klišejas l mes tehnik ;
- Gatavot klišejas ar kol žas pa ģmienu;
- Skr p juma, pl šanas pielietojums.

Nepieciešamie materi ģi.

- Kartons;
- Daž di pap ri;
- Tekstilmateri ģi;
- Š res;
- Pap ra nazis;
- PVA l me ;
- Adatas.

M c bu metodes.

- Darb bas principu izskaidrošana, demonstr šana;
- Praktiskais darbs;
- Individu las konsult cijas;

Pl nojamais laika pat ri š. 4 nodarb bas.

V rt šanas krit riji un pa ģmieni.

- Darba nosac jumu un sec bas iev rošana, izpildes pa ģmienu vari šana;
- Nodarb bas laika piepild jums;
- Precizit te un akur t ba, pabeigt ba;
- Darba kult ra;
- Starpv rt šana – skate, p rrunas.

4. uzdevums

T ma. Augstspieduma un dobspieduma gatavošana.

M r is. Iepaz t un apg t novilkumu darin šanas nosac jumus un patn bas.

Uzdevumi.

- Iepaz stin t ar darba droš bas noteikumiem un principiem, str d jot ar grafikas ier c m un instrumentiem;
- Apg t kr sas uzkl šanas pa ģmienus;
- Berz šanas, slauc šanas prasmju apg šana;

- Papra sagatavošanas nosacījumu izpratnes veidošana augstspiedumā un dobspiedumā;
- Novilkumu gatavošana
 - vienkrāsainu;
 - jaukot krāsas uz paletes, uz klišejas;
 - apvienojot augstspiedumu un dobspiedumu;
- Novilkumu žvāšanas nosacījumu izpratnes veidošana.

Nepieciešamie materiāli, instrumenti, ierīces.

- Grafikas prese;
- Iespiedgrafikas krāsas (eļļa un bāzes);
- Pamatne krāsas jaušanai un izlīdzināšanai;
- Rullītis;
- Špakteļlīsti;
- Elastīgā plāksnīte un tehniskā marle;
- Petroleja;
- Avīzes;
- Papīrs;
- Gumijas cimdi;
- Lupatas;
- Trauks denim;
- Filcs;
- Līme;
- Finiera plāksnes darbu žvāšanai.

Mācību metodes.

- l Teorētisks izklāsts;
- l Demonstrācija;
- l Praktiskais darbs;
- l Individuālās konsultācijas un palīdzība.

Pilnojamais laika patērētāji. 4 nodarbības.

Virtuālas kritēriji un pamācība.

- l Uzdevuma nosacījumu izpilde – darba secības ieviešana, krāsas jaušana, klišejas principu ieviešana, instrumentu, ierīču pamatots pielietojums, krāsas izmantojuma variācija, vairāku novilkumu iegūšana no vienas klišejas;
- l Nospiedumu tehniskā un mākslinieciskā kvalitāte;
- l Precizitāte un akurātība;

- l Darba kultūra;
- l Savstarpājo attiecību kultūra;
- l Laika un darbu sadalē plānošana;
- l Starpveiktāšana – skatīties, diskusijas, ierosinājumi, lai eksperimentāli darbotos kolāģijā.

5. uzdevums

Tema. Grafikas darbu noformēšana.

Mērķis. Grafikas darbu noformēšanas tradicionālo un alternatīvo principu izpratne un apguve.

Uzdevumi.

- Veidot izpratni par gatavo novilkumu izstrādāšanas un glabāšanas nosacījumiem;
- Veidot izpratni par paraksta izpildes nosacījumiem;
- Paspārt gatavošana vienam novilkumam.

Nepieciešamie materiāli un uzskates līdzekļi.

- Reprodukcijas un fotogrāfijas no diplomdarba autores personīgā arhīvā;
- Papīra nazis;
- Metāllīnīši;
- Papīrs;
- Līme.

Mcību metodes.

- Teorētisks izklāsts, darba principu izklāsts, demonstrācija;
- Praktisks darbs;
- Individuālas konsultācijas;

Plānotais laiks patērētājam nodarbībā.

Vērtēšanas kritēriji un paņēmieni.

- Nosacījumu precīza izpilde – paraksta atbilstība vispārpieņemtajiem noteikumiem, paspartā bilstība izvēlētajam novilkumam;
- Nodarbības laika piepildījums;
- Akurātība, pabeigtība;
- Darba kultūra;
- Galavērtēšana.

3. 1. 1. M c bu uzdevumu piem rot ba skol nu vecumposmam

P c p rejas 2006./2007. m c bu gad ūz septi u gadu programmu profesion l s ievirzes izgl t bas skol s, 4., 5. kursu grup s m c s 10 – 12 gadus veci audz k i*, kas p c vecumposmu periodiz cijas aptver jaun k skolas vecuma beigu un vid j skolas vecuma (pusaudži) s kuma posmus (22, 26), vai cit dal jum – v l n s b rn bas posmu. (23, 129) P c Ņ. Piaž mode a šaj vecum indiv ds atrodas uz robežas starp konkr to un form lo oper ciju stadij m. (23, 138) Apkopojot atzi as, kas raksturo attiec go vecumposmu var rezum t, ka tas ir laiks, kad b rns k st par pusaudzi, kas jau sp j pild t sistem tiskus nor d jumus, sp j koordin t daž das attiec bas, vienlaikus dom t par atseviš u da u un kopumu, att st s vi a atmi a. Lai ar savu lo iku tas izmanto dom jot par konkr tiem notikumiem un priekšstatiem, vi š jau s k visp rin t un dom šana iesniedzas p ri iepriekš dotajai inform cijai. Soci laj jom – svar ga ir pieder ba vienaudžu grupai, tom r uzskata sevi jau par gana pieaugušiem.

Nov rojot konkr t s audz k u grupas, j secina, ka to raksturojums ir sam r viendab gs gan 4., gan 5. kurs , un p c savas att st bas un izpausm m visum atbilst pusaudžu vecumam, kad aktiviz jas soci l poz cijā, v lme p c patst v bas, kad darbošan s k st m r tiec g ka, tom r v l saglab jies zin ms b rniš gums, ko var saskat t nesp j izprast un adekv ti lietot abstraktus j dzienus, nesp j iztur t vienveid gas nodarb bas (piem ram ilgtermi a uzdevumus z m šan , kompoz cij). Psihofiziolo iskie p t jumi liecina, ka skol niem šaj vecuma posm piem t darbaprieks, tai pat laik tr k iest jas nogurums un samazin s darbasp jas. (24, 72)

emot v r šos aspektus, uzdevumi veidoti t , lai tie sekm tu kolagr fijas sec gu apguvi visos posmos, ta u past v tu iesp ja main t, vari t darb bas formu – s došs, uzman bu un koncentr šanos prasošs individu lais darbs ar br v ku, saist tu ar kust šanos un/vai savstarp ju kontakt šanos, komunik ciju, piem ram, ski u gatavošana uz laiku var tikt p rtraukta ar reprodukciju un ori in lu grafikas darbu p t šanu, kolekt v m p rrun m, diskusiju vai, savuk rt, pap ra sagatavošana, kas ir sam r mier ga nodarbe main ties ar fiziski akt vo kr su uzkl šanas proced ru. Ar L. Ņukovs nor da, ka skol niem s d šana stund s j kompens ar kust b m. (22, 28) paši aktu li tas ir m kslas skol , kur skol ni ierodas p cpusdien , nereti t l t p c stundu beigšan s visp rizgl tojošaj skol .

T k pusaudžiem ir noz m ga vi a sp ju nov rt šana un atz šana, tad katra nodarb ba, paredzams, vainagojas ar vizu lu rezult tu un rada prieku un gandar jumu par sasniegto, k ar sekm savu sp ju nov rt šanu un v lmi darboties un eksperiment t t l k.

* L dz 2006./2007. m c. g. esošaj piecu gadu programm 4., 5. kurs m c j s 12 – 15 gadus veci audz k i.

V rojot grup valdošo noska ojumū, vajadz bas gad jum skol nus var uzmundrin t, l dztekus praktiskam darbam „parun t par dz vi un m kslu”, jo tas ir ar vecums, kad skol ni sevi identific ar pieaugušo pasauli (26, 74) un izj ta, ka skolot js vi u respekt , var veicin t pašcie as un motiv cijas veidošanos. Skolot js š s sarunas var izmantot k p t šanas metodi, iepaz stot grupu un atseviš us t s indiv dus, k ar skol nu zin šanu, motiv cijas u.c. aspektu noskaidrošanai. (27, 71)

Pusaudžu vecuma skol ni ir atv rt ki nek iepriekš jos vecumposmos pret pasaules izzin šanas procesiem, uz m g ki pret jaunu tehnisku pa mienu apguvi, skolot ja nor d jumiem un ieteikumiem, jo t d j di ce as vi u sp ju apzi a, pašapzi a, kas ar pal dz tiem integr ties vienaudžu sabiedr b . A. Harvids (Hurwitz) nor da, ka vizu l s m kslas skolot ja darbam, konsult jot š vecuma audz k us ir oti b tiska noz me, jo, ja tas netiek dar ts, daudzi indiv di vairs neatt st s sav rad šanas procesa izaugsm vai pat p rtrauc nodarboties ar to. (28, 63) Šim apgalvojumam atbilst ar mag. psych. ubovas ernovas atzinums – „ja l dz 15 gadiem izt li, radoš s sp jas speci li neatt sta, tad var sekot strauja š s funkcijas aktivit tes pazemin šan s. Izt les un radošo sp ju funkcijas aktivit tes pazemin šan s j uzskata k person bas att st bas negat vs moments. (27) T p c skolot ja darb bas formai j sekm audz k u aktivit te, nodarb b s un rpus t m atbildot uz skol nu jaut jumiem, rea jot uz ieteikumiem, mudinot uz savstarp ju sadarb bu, pal dz bu, kas ir b tiski grafikas tehniku apguves proces , kur darb ba novilkumu gatavošanas etap ir saist ta ar tempu, fizisku piep li un biedra pal dz ba ir v lama. J paredz iesp ju skol niem izteikties, v rt t, eksperiment t, t d j di veicinot vi u izt li un radošo pašizpaušmi.

Profesion l s ievirzes izgl t bas programmas galvenais uzdevums ir nodrošin t sistematiz tu pamatzin šanu un pamatprasmju apguvi m kslas m c bu priekšmetos, veicin t m kslniecisko sp ju att st bu. (1) Tieši pusaudžu vecums ir labv l gs laiks sistematiz tai ievad šanai m kslas dz v , m kslnieciskaj jaunrad (27), t p c grafikas tehniku iepaz šana 4., 5. kursa audz k iem uzskat ma par v lamu.

3. 1. 2. M c bu metožu izv les pamatojums

M c bu metožu izv le balst ta uz kolagr fijas tehnikas izpildes nosac jumiem, ierosmes g tstat š s grafikas tehnikas teor tiskaj , daž du autoru pedago isk s pieredzes un pedago isk s literat ras p t jum , piem rojot t s konkr t s skol nu grupas sagatavot bai, vecumposmam un r p joties, lai metodes atbilstu apg stam s t mas saturam, b tu progres vas, veicin tu audz k u prasmju, iema u un radošuma att st bu, k ar ietvertu audzinošo aspektu.

RPIVA docents, dr.phys J nis Valbis, kas iedzi in jies jaun kajos Eiropas Kopienu komisijas, Eiropas Padomes, UNESCO Starptautisk s komisijas izgl t bas jaut jumu p t jumos, atkl j, ka šobr d notiek diskusijas par t.s. *progres vo m c šanas metožu un tradicion lo metožu* efektivit ti. Pie progres vaj m te pieskait tas – p tniecisk m c šan s, grupu darbs un „m c šan s no pieredzes”, un t s bieži saista ar radoš potenci la, br v bas un pašizpausmes veicin šanu. Savuk rt tradicion l s m c šanas metodes saist tas ar specifisku prasmju un zin šanu ieg šanu. K nor da J. Valbis, steni radošam rezult tam ir j balst s uz prasm m, zin šan m un izpratni, ko bieži vislab k var apg t ar tradicion l m metod m.” (28, 62) Tom r noš irt t s nevar un ndr kst – radošas person bas veidošan , kas ir n kotnes izgl t bas virsuzdevums, vajadz gas abas.

T mas apguvei, kas saist ta ar daudzu, skol niem nepaz stamu pa mienu iepaz šanu, j balst s tiklab uz praktisk s iema as att stoš m metod m, cik izskaidrojoš , sal dzinoš darba pa mieniem. Svar gs ir pašu audz k u patst v gais darbs – veicot p t jumus, sal dzin jumus, eksperimentus, izdarot secin jumus, kas ir „m c šan s no pieredzes”. Tas liek secin t, ka uzdevumu kopas kolagr fijas tehnikas apguv realiz cija, akcent jot prasmju un iema u att st šanu, j virza t , lai skol niem ir iesp ja pašiem eksperimenta un vingrin jumu veid g t pieredzi, kas turpm kaj radošaj darb b aus oper t, br vi piel got k du pa mienu, l dzekli v lam rezult ta ieg šanai.

Lai rosin tu skol nu jaunrades veidošanos, ar m kslas skol pieejamiem resursiem (piem ram, grafikas darbn cas ar tai piederšo invent ru pieejam ba) nepieciešams veicin t ne tikai prasmju, bet ar iema u veidošanos un nostiprin šanos, jo „jaunu kombin ciju”, veidošan s radošaj proces notiek no jau „esošajiem elementiem”. (28, 56) T p c sast d taj uzdevumu kop uzsvars likts uz tehnisku prasmju un iema u izkopšanu, kolagr fijas darin šanas pa mienu iepaz šanu, dodot v rt gu b zi audz k u t l kai radošai darb bai, jaunradei. Izveidotie uzdevumi balst ti ar uz audz k u iepriekš jo prasmju pamata un ietver k z m šanas un kompoz cijas pa mienu, t ar zin šanu par kr su paš b m un jaukšanas

principiem sintīzi un pielietošanu jaun situācijā. Iespējams, ka sagaidāmais skolņu eksperimentāli vizuāli darba rezultāts neradīs skatītājam tisku baudījumu, tomēr to nevajadzētu uzemt ar vilšanās, jo realizāmas uzdevumu kopas virsuzdevums ir iemcīt audzētājiem pielietot kolāgrāfijas pamienus. Viņiem ir jāiepazīst līdz šim svešas tehnoloģijas (lai arī izņēmumā arī pazīstami), aujot pašiem un daloties pieredzē ar grupas biedriem, nonākt pie secinājumiem par veicamiem uzlabojumiem vai pielietojamiem līdzekļiem vēlām iespējamgšanām. Šāda pieeja gūst atsauci progresīvo mēcšanas metožu, šajā gadījumā – *pātnieciskām mēcšanām un mēcšanām no pieredzes*, pielietojumā sastādītās uzdevumu kopas realizācijā.

No *tradicionālajām metodēm*, pamatojoties uz V. Zelmeņa izstrādāto klasifikācijas sistēmu (22, 72) un Pamatizglītības standartu vizuālajām ksilieteiktajām mēcību metodēm, par lietderīgām sastādītās uzdevumu kopas mērķa sasniegšanai autore uzskata un izvēlas sekojošas:

- **sistēmiskais izklāsts;**
- **demonstrējums;**
- **praktiskās metodes;**
- **parrunas;**
- **diskusijas.**

Sistēmiskais izklāsts ir stāsts jums, lekcija, kur skolotājs vai skolēns izklāsta kādā temātā saturu. Tas var būt ideju, viedokļu, faktu, teoriju vai notikumu izklāsts. Skolēni klausās un uzdod jautājumus. (21)

Kolāgrāfijas apgūvā sistēmiskais izklāsts plānots kā tīmas ievadlekcija, lai skolēniem radītu priekšstatus par šo grafikas tehniku, tās savdabību attiecībā pret citām estampa tehnikām, lai iepazīstinātu ar kolāgrāfijas tehnikas terminiem, vēsturisko attīstību, aktualitāti, kā arī gatavošanas tehnoloģijas teoriju. Stāstījumu paredzēs ilustrēt ar dažādas tehnikas izpildītiem grafikas darbiem – reprodukcijām un autororiģināliem darbu paraugiem, tādējādi dodot iespēju skolēniem tuvumā apskatīt, aptaustīt klišējas un novilkumus, kā arī liekot ieraudzīt līdzīgu un atšķirīgu izpildījumu. Pēc autoru domām šāda pieeja aujāudzētājiem labāk izprast tehnikas būtību un valdzinājumu, stādīt priekšturpmākos uzdevumus.

Izklāsta metode, ilustrācijai piesaistot vizuālus uzskates līdzekļus, nepieciešama arī tīmas noslūguma nodarbība, lai palīdzētu audzētājiem izprast uzrakstu nozīmi zem grafikas tehnikas izpildītiem mēklās darbiem, mēcību pareizi parakstīt savus darbus, noformēt tos.

Paraugu izmantošana darbā ar pusaudžiem, pašiski un klišēju gatavošanas posmos, tomēr jāplāno ar lielu uzmanību un atturību. Bērni un jaunie skolēni vecumā skolēni nejūt

nepieciešamību p c atdarin šanas, to izt le v l ir br va un nerodas šaubas vai moc bas izv loties att lojam t mu. Vi i pat nenon k pie jaut jumiem – „ko z m t?”, „k b tu pareizi?”. Toties jau t l kaj izgl t bas un vecuma posm , pie kuriem piederas m kslas skolas 4., 5. kursa audz k i, pras ba p c parauga ir uzkr toša. „Audz knis sagaida uzskat mu priekšrakstu, kuru ir gatavs iesp jami prec zi kop t, t d j di garant jot sev pozit vu nov rt jumu. Min t situ cija nemaz ne auj run t par radošo pašizteiksmi, kas ir it k iesald ta, iekapsul ta: potenci li piem t, bet apzin ti nosl p ta.” (29) Šaj darb autore t l k neanaliz s un nekoment s šos nov rojumus, jo uzdevumu kopa sast d ta ar uzsvaru apg t kolagr fijas tehniskos pa mienus, kas potenci li var k t par skol nu patst v g s jaunrades izteiksmes formu un/ vai pamatu citu grafikas tehniku apguv . Tom r, t k ir svar gi atrais t skol nu radošumu, p c b t bas inovat v s, eksperiment l s grafikas tehnikas – kolagr fijas apguves proces , min tie aspekti ir v r emami. T p c par kolagr fijas gatavošanas pa mienu m c šanas metodi autore izv las demonstr jumu.

Demonstr jums skolot js r da un st sta p r jiem skol niem, k kaut ko dara. Demonstr jums ir noder gs, lai par d tu k du konkr tu darb bu, kuru nav m r tiec gi mekl jumu ce atkl t pašiem. (21)

Kolagr fijas apguv demonstr šanu autore uzskata par v lamu uzs kot katra jauna uzdevuma (ski u, klišeju gatavošanas, kr su uzkl šanas, atspiešanas, noform šanas) izpildi, jo, vienreiz par dot, process k st viegl k uztverams un saprotams, nek vair kk rt gi izst stot. Ta u emot v r katra audz k a individu l s psihofiziolo isk s patn bas (ap r bu, uzman bu, veikl bu), un uztveres daž d bu (vai skol n domin kin tisk , vizu l , audi l uztvere), iesp jams, ir nepieciešama darb bas principu atk rtota demonstr šana vair kiem vai vienam audz knim (individu l s konsult cijas).

Demonstr jums audz k i nov ro skolot ja darb bu, t s sec bu, rakstur gos pa mienus, k pareizi tur t un izmantot darbar kus, piem ram pap ra nazi vai rull ti kr su kl šanai (ar to, k nevajag dar t, lai nesavainotu sevi), un, patst v gi darbojoties, cenšas iev rot skolot ja ieteikumus. Ja skol ns izdom jis k du ori in lu tehniku, interesantu materi la lietojumu vai materi lu savienošanas veidu, autortehniku, skolot js aicina skol nu ar savu *atkl jumu* iepaz stin t citus. (21)

Praktisk s metodes, apg stot kolagr fijas tehnikas pamatus, tieš veid saist tas ar eksperiment lu darb bu. M kslas priekšmetos eksperiments tiek izmantots, lai dotu iesp ju skol nam patst v gi atkl t ko jaunu – izm in t daž das iesp jas, str d jot ar daž diem materi liem, patst v gi p t t un izdar t secin jumus. (21) Skolot ja uzdevums – vad t,

konsultēt un uzmanīt, lai skolniekiem drošas un tehnoloģiski pareizas struktūras noteikumus, tomēr neiejaucoties skolēnu eksperimentācijas procesā*.

Kolāgrāfijas radīšanai ietilpst norises, kas saistītas gan ar katra paša skolēna individuālu darbu (skicēšanu, klišēju gatavošana), gan ar aktīvu darbu (krāsainu, novilkumu gatavošana), kad skolēniem optimāla rezultāta iegūšanai un lietderīga laika piepildījumam, nepieciešams komunicēt, izpaust. Ar tas prasas zināšanas – praktiskas, piemēram, susinot papīru, kamēr otrs slauka krāsu uz klišējas, tālāk starppersonāls – darbus organizēt, lai neveidotos sastrūgumi pie darba galdiem vai darbības atslēgums. Procesā iepazīšanas periodā to uzraudzīt un vadīt vajadzētu skolotājam, bet vēlāk, jau uzticot pienākumu sadali un laika aprēķinu skolēniem. Patstāvības un atbildības piešķiršana audzēkņiem var palīdzēt izkopt spjas un iegūt gatavu aktīvu vai dzīvīgu, līdzdalībai sociālās un kultūras norisēs. (20, 95)

Gan sistēmiskais izklāsts, gan praktiskā uzdevumu izpilde skolēnu izpratnes noskaidrošanai un nostiprināšanai, papildināmas ar **prrunu** un **jautājumu** metodēm. Izklāsta nodarbības šīs metodes var pielietot sarunājoties vienlaikus ar visu grupu, kur „skolnieki un skolotāji pauž savu atšķirīgo pieredzi par konkrētu tēmu, atšķirīgos vārdus” un “uzdod jautājumus par noteiktu tēmu”. (21) Tas skolotājam ļauj novērtēt audzēkņu zināšanas, atkārtot un nostiprināt audzēkņu atmiņas galvenās atziņas, faktus, kontrolēt apguves dziļumu un plānot tālāko darbu.

Praktisko uzdevumu izpildē kolāgrāfijas tehnikā vēlams papildināt ar prrunām individuāli vai nelielās grupās, jo katrs audzēkņi strādā savā tempā un ar citiem prrunātajos brīdīviem nav aktuāls vai višķirīga savu „problēmu” un iedziņojos nedzird apkārt notiekošo. Prrunas un savstarpēju jautājumu uzdošana ļauj veikt regulāri, lai skolēni mēģinātu operēt ar specifiskiem mākslās jēdzieniem, attiecinot tos uz savu darbu.

Diskusija kā mācību metode pēc autores domāb tā pielietojama, lai atrastu skolēnu spjas pamatot savu viedokli. Mākslinieciskajā darbībā ir lietderīgas visas savstarpji saistītās domāšanas operācijas, galvenokārt salīdzināšana, abstrahēšana un vispārināšana, analīze un sintēze. Uz to pamata veidojas spriedumu, secinājumu un vērtējumu patstāvība un oriģinalitāte. (30, 92) Lai viedoklis, vērtējums rastos, skolēnam ir jādomā. Ja skolēns ir ktrsvai nav aizdomājies, skolotājs ir šīs procesa veicinātājs, kaut vai liekot izteikt pretargumentus savām atziņām. Skolotājam, viņa vadības stilam ir neapšaubama nozīme diskusijas iedarbībā uz topošo personību. Lai sekmētu personības radošo potenciālu, svarīgas ir skolotāja un

* Atmiņš par savu pasniedzēju Glenu Alpu (skat. 6. lpp.) viņa bijušais students stāsta, ka skatoties un vērtējot savu audzēkņu darbus G. Alps vienmēr esot mudinājis tos eksperimentēt vēl un vēl, nenorādot, ka studentu mazie atklājumi kolāgrāfijas tehnikā, sen jau pielietoti viņa pašā darbā. G. Alps studentiem lielkoties deva uzdevumus, kas padziņināja to zināšanas par tehniku, praktiskās iemaņas un tad mudināja tiem strādāt katram pašam par sevi. (31)

skol na mijattiec bu modelis. Skolot js, k l dzv rt gs sarunu partneris, vad s diskusiju, ar savu piem ru rosinot skol nus lietot profesion lus terminus, noklausoties l dz galam sac to, izr dot interesi par skol nu dom m, pie emot t s, t d j di iedrošinot audz kni paust savu viedokli. Uzsverot skolot ja autorit ti, uzspiežot savu viedokli k vien go pareizo, p rtraucot run t ju, skolot js pret sa ems pretest bu un/vai izdab šanu skolot ja priekšstatiem par pareizo vai nepareizo, skaisto vai negl to, kas nelabv l gi var ietekm t skol nu radošo patst v bu un atrais t bu. Profesors J nis Anspaks pauž “skaist , est tisk apguve vainagojas ar pan kumiem tikai subjekta – subjekta mijattiec b s, t.i., abas puses salied jot viengabalainaj jaunrades proces .” (20, 58) Skolot ja person bas un darba stila noz mi plaš k noz m akcent ar pieredz jus m kslas priekšmetu pasniedz ja un m ksliniece Lolita Vorkale: „Vit li noz m ga [...] ir m c bu metodikas izv le un paša skolot ja kompetence, pieredze, vi a person bas starojums, kas ar ieinteres t bu, individu lu pieieju katram audz knim sp j rosin t, att st t šo radošo dzirksti.” (29)

Skol nus interes nevien vizu l s m kslas darba paš bas, bet ar konteksts, k d m kslas darbs rad ts, ko un k p c m kslinieks iecer jis. Šie nov rojumi rod apstiprin jumu A. Harvida apgalvojumos, ka pusaudzū vecuma jaunieši k st arvien ieinteres t ki soci laj s, politiskaj s, person laj s ietekm s maksl , un atsaucas uz t m m, kas vi us iesaista diskusij s un rad šanas proces . (26, 63) Diskusijas v rt bu nevar p rv rt t, jo t var kalpot par impulsiem un idej m skol nu radošajiem darbiem.

Kolagr fijas apguves proces diskusijas pl notas gan k praktisk darba sast vda a, nodarb bu laik v ršot audz k u uzman bu uz kolagr fijas izpild b tiskiem aspektiem, gan katras uzdevumu grupas starpv rt jum (uzdevumu numer cija iez m kolagr fijas gatavošanas posmus), izmantojot to k ievadu un pamatojumu t l kai darb bai, ideju ener šanai, gan galav rt jum , sasniegto rezult tu un g to atzi u rezum jumam.

Diskusijas j vada ar lielu iej t bu, t s nedr kst p rv rsties par kritiz šanu, jo “kritika un auksts re lisms nepiem rot br d var izn cin t ideju, kas v l nav nostiprin jusies. [...] T var saboj t spontanit ti, kas ir nepieciešama ideju ener šanai s kuma sadij .” (28, 55) Kritika, ko izsaka otra persona var veidot pašierobežojumus, no kuriem atsvabin ties ir oti gr ti. Atsaucoties uz . H. riksona p t jumiem, skolas vecuma stadij ir b stami ieg t nepilnv rt bas un mazv rt bas saj tu, jo šie priekšstati ir paliekoši. (23, 134) B tisks skolot ja uzdevums ir saglab t jauniešos tieksmi p c m kslas v rt b m, pašizpausties un realiz t sevi caur t lot ju darb bu, lai, gadiem ejot, nepieciešam ba p c pašrealiz cijas nerad tu pretest bu un savu vizu l s darb bas sp ju noniecin šanu, lai veicin tu t l ku att st bu, nevis “iekonserv šanos” k d radoš s darb bas att st bas f z (26, 2) A. Harvids ir nov rojis, ka bieži vien pieaugušo z m jumus ir gr ti atš irt no z m jumiem, kurus darin juši pusaudzī. Š aizture var tu b t

radusies pusaudžu gadus, kad att stoties kritiz šanas sp j m, jaunietis bijis neapmierin ts par savu m kslas darbu kvalit t m un tas ir veicin jis vi a radoš s att st bas nofiks šanos. (32, 63) Iesp jams, š neapmierin t ba, paškritika ir vair ku r ju apst k u provoc ta, proti, skolot ja nep rdom tas kritikas d vai citu, pusaudzim noz m gu pieaugušo un vienaudžu diletantisk attieksme pret j dzieniem „skaisti”, „pareizi”.(19)

T k kolagr fijas apguve pamat balst ta uz skol nu patst v giem eksperimentiem daž du pa mienu, kombin ciju izm in šan , p c autores dom m, diskusijas vair k var tu izv rsties k savstarp ja dal šan s pieredz . Katram audz knim b tu j dod iesp ja pašam nov rt t pan kto rezult tu, formul t v lmes, un idejas turpm kai darb bai, uzklaust un pie emt l dzbiedru ieteikumus. Iesaistoties sarun , audz k i m c s argument ti aizst v t savu viedokli.

3. 1. 3. V rt šanas krit riju izv les pamatojums

Izrietot no uzdevumu kopas m r a un pielietotaj m m c bu metod m, v rt šanas krit riju izv le kolagr fijas tehnikas apguv balst ma uz skol nu zin šanu, tehnisku prasmju un iema u, attieksmju pozit vo sasniegumu summ šanu. Profesion l s ievirzes izgl t bas programm s m c bu sasniegumu v rt šana notiek izgl tojamo m c bu darbu skat s, starpskat s, izst d s, konkursos. (1). Lai nodrošin tu v rt šanas sistem tiskumu, veicot m c bu uzdevumus š m m r im paredz to 12 nodarb bu ietvaros, lai nov rt tu skol nu gatav bu (priekšnosac jumus) uzs kt kolagr fijas un l dz ar to estampa principu un pa mienu apguvi, v rt tu k rt jos sasniegumus, izaugsmi katr kolagr fijas gatavošanas posm un beidzot uzdevumu kopas izvedumu, iek autas š das v rt šanas formas (21):

- **Ievadv rt šana**, ko paredz ts realiz t p rrunu un diskusiju veid , kas dotu ieskatu skol nu zin šan s par m kslas valodas terminiem, m c bu priekšmetu – z m šanas, gleznošanas, kompoz cijas pamatelementiem, kuras b s nepieciešamas gatavojot kolagr fijas novilkumus;
- **Starpv rt šana** (jeb k rt j v rt šana) operat vas un motiv jošas atgriezenisk s saites sniegšanai par m c bu procesu, pl nota k nelielas audz k u darbu starpskates, kur audz k i si prezent savu veikumu kursa iekšien (iekš j v rt šana);
- **Nobeiguma v rt šana**, kam šaj gad jum ir rezum jošs raksturs, ar darbu skati un prezent šanu, pieaicinot citu m kslas priekšmetu skolot jus un skolas administr ciju (r j v rt šana). Ja paredz ta turpm ka kolagr fijas apguve vai, ja tiktu izveidota past v ga m c bu programma grafikas tehniku apguv , š var b t ar **robežv rt šana**, kas auj noteikt apg t m c bu satura un sasniegto

m c bu m r u atbilst bu un dod ierosmes priekšmeta (kolagr fijas un citu grafikas tehniku) t l kai apguvei.

M c bu darba v rt šana paredz ta, atbilstoši pras b m, 10 ballu sist m . (1) Gala v rt jumumu paredz ts apr in t no atz m m, kas izlikta par katru uzdevumu p c katra no sekojošiem krit rjiem:

- attiec g uzdevumu etapa izpildes nosac jumi, jeb tehniskais izpild jums, darba pa mienu, materi lu, instrumentu pielietošana;
- kolagr fijas un grafikas terminu izpratnes demonstr šana p rrun s un diskusij s;
- eksperiment šanas aktivit te, patst v ba, darba m kslniecisk s kvalit tes;
- skol nu attieksmes – aktivit te, iniciat va, savstarp jo attiec bu, darba kult ra un pl nošana.

V rt šanas fiks cijai izveidota tabula, kur uzskait ti b rnu v rdi, krit rji, v rt jums (skat. Pielik. Nr.2, tabulu Nr.1) p c katra uzdevuma izpildes. T k katra uzdevuma veikšanai paredz tas vair kas nodarb bas, skol niem ir iesp jas pier d t savas zin šanas, prasmes un izaugsmi vair kk rt. Taisn ga nov rt juma veikšanai tas ir b tiski, jo j em v r gan skol nu soci l vide (varb t kaut kas nom c un skol ns nesp j koncentr ties), vesel bas st voklis un/vai iesp jamais nogurums (m kslas skol audz k i ierodas p cpusdien ; daži, kas dz vo t lu, ce u m ro k j m un ir oti agri c lušies, citi atn k nepa duši u.c.), gan vi a psihofiziolo iskais att st bas l menis, darb bas modelis.

T mas apguv v lams v rt šanas strukt r paredz t vietu skol nu pašnov rt jumam. Darb ar 4., 5. kursa audz k iem tas iek auts diskusij , lai atrais tu skol nu prasmes uzst ties, formul t domas, pamatot sava darba rezult tus, kas noteikti nor da uz kolagr fijas apguves dzi umu. Paredzot nesasteigt ku darba rež mu vienas grafikas tehnikas apguv , paši darb ar vid j un vec k skolas vecuma audz k iem, var pielietot anket šanas metodi, ko izpilda katrs skol ns individu li un skolot js. Tabul s uzr d ti visi kolagr fijas izpildes krit rji un attiec gi v rt jumi no savas un skolot ja puses. (skat. Pielik. Nr.2, tabulu Nr.2)

V rt šana, kas ir p rbaudes jeb kontroles forma, sniedz skolot jam atgriezenisko saiti par t sast d to uzdevumu un pielietoto metožu atbilst bu izvirk tajam m r im, k ar , lai nov rt tu skol nu zin šanas, prasmes, iema as, kas att st juš s un nostiprin juš s m c bu uzdevumu izpildes laik . (22, 106) Veicot vingrin jumus kolagrafijas pa mienu iepaz šan , liela noz me ir audz k u darba procesa v rošanai un v rt šanai, jo tad atkl jas skol nu izpratne par izpildes nosac jumiem (vai demonstr cij s un individu laj s konsult cij s redz tais un dzird tais emts v r , vai „palaists gar aus m”). Skolot js ar seko audz k u prasmei tos pielietot staj situ cij , ar pareizaj m darb b m, piem ram, k di materi li vai

instrumenti, cik atbilst gi tiek lietoti, vai l m jums ir k rt gs utt. Tas noteikti neiegrožo skol nu radoš s izpausmes, mekl jumus un atkl jumus. Uz š pamata skolot js, regul ri nov rojot skol nu patst v go darbošanos, formul jot jaut jumus, kas uzvedin tu skol nus dom t par b tisk m izpildes pras b m, var sekm t ar to iekš jo atgriezenisko sakaru veidošanos. Skol m c šan s bieži notiek pan kumu un v rt jumu kontekst un ir pak auta soci lam spiedienam un sal dzin jumiem. (28, 50) Uz v rt šanas sist mu m kslas skol s, paši attiecas skol nu darbu savstarp ja sal dzin šana un atz mju izlikšana bez audz k u kl tb tnes (skates aiz sl gt m durv m). Ta u skol nam t radošai att st bai š da sist ma ir bezv rt ga, dr z k degrad joša vi a potenci lajai jaunradei, jo sa emot zem ku v rt jumu, ja tas netiek pamatots, audz knis var s kt kop t lab kas atz mes sa mušo biedru darba manieri, pa mienus, baid ties pašizpausties vai zaud t interesi par m kslas izgl t bu. „Bailes no neveiksmes stindzina izt li un bremz iniciat vu.” (29) Skol nam ir j izprot atz mes saturs un to iesp jams pan kt ar katru no audz k iem sistem tiski p rrun jot darba rezult tus, v rt jot kop gi un atkl ti, k to paredz ar izgl t bas dokumenti. P c autores dom m t d diskusij var ietilpt audz k a argument ts izkl sts par s kotn ji iecer to un realiz to darba rezult tu, neveiksm m un veiksm m darba gait , v lamajiem uzlabojumiem, kas var risin ties ar jaut jumu – atbilžu form , un nosl gtos ar pamatotu pašv rt jumu. Summ joties ar skolot ja regul rajiem nov rojumiem par visiem izvirz tajiem krit rijiem, kas fiks ts skolot ja pierakstos vai atmi , p rrun ts ar audz kni nodarb bu laik un starpskat s, veidotos gal gais v rt jums, kas b tu skaidrs vis m pus m un, ko skol ns sp tu izskaidrot, piem ram, saviem vec kiem, bieži sastopam „es nezinu par ko man t da atz me!” Plaš k šo jaut jumu autore apskat jusi esej „V rt šanas probl ma m ksl ”. (skat. Pielik. Nr.2, 67. – 69. lpp.) Uz audz kni orient ta v rt šana ne auj iesl gt vienaldz b un v lm izv l ties viegl ko ce u – vienpus gu secin jumu izdar šanu. No skolot ju puses tas liek iedzi in ties audz k u individu laj darb b , att st b , v rt jot to izaugsmi attiec b pret katra iepriekš jo sniegumu, savuk rt no audz k u puses sajust skolot ja ieinteres t bu skol nu sasniegumos, person bas izaugsm , kas tos var motiv t turpm kai m kslinieckai darb bai un sp ju pozit vam pašnov rt jumam.

T k pusaudžu vecums ir labv l gs laiks uzs kt sistem tisku un padzi in tu m kslas tehniku apguvi, uzdevumu kopa m kslas skolas audz k iem ir sast d ta, iev rojot pak pen bas un veseluma principu. M c bu metodika balst ta uz skol nu patst v bas, eksperiment šanas br v bas un radoš potenci la att st šanu. Demonstr cija izmantota, lai par d tu galvenos darb bas principus un pa mienus, izvairoties no atdarin šanas p c parauga. P rrunas un diskusijas k m c bu un v rt šanas metodes nodrošina atkl t bu un pozit vo sasniegumu summ šanu, skol nu sp ju pašnov rt jumu un motiv ciju jaunradei.

diskusij s atseviš us terminus, piem ram, „reljefs” tiek aizst ts ar „grubu ains”, „klišeja” ar „z m jums” vai pat reiz m „nu, tas tur” u.c. To var izskaidrot, ka šie skol ni v l atrodas p rejas posm starp jaun ko un vid jo skolas vecumu (p c Piaž – konkr to un form lo oper ciju stadij m) un abstrakt , j dzienisk dom šana ir tikai att st bas s kumstadij . (23, 138)

P c skol nu ierosin juma, ievadlekcij tika p t ti att li ar seno austrumu kult ru lietiš s m kslas darbiem (ko audz k i atcer j s redz juši iepriekš j gad), šoreiz piev ršoties persiešu un niešu pakl jiem ar daudzveid giem augu, ornament liem, fantastisku rad bu t liem un sižetiskiem att liem. Lai autu rast ierosmes ski u kompoz cijas veidošanai un bag tin tu audz k u zin šanas par pasaules kult ras mantojumu, v rošana, nodarb bas satur iek vu nelielu skaidrojumu un p rrunas par v r emam m deta m. Tom r, lai neliktu uzsvaru uz reproduc jošo prasmju att st bu vai kop šanu, šie materi li t l k darb b netika izmantoti, liekot skol niem br vi improviz t par seno austrumu mot viem. Šis nosac jumas nebija izvirts k oblig ts. Audz k i neierobežoti var ja izv l ties mot vus saviem darbiem, ko da a ar izmantoja.

Lai teor tiski sagatavotu audz k us kolagr fijas darin šanas pa mienu un sec bas praktiskai iepaz šanai, k ilustrat vo materi lu pied v ju savus darbus – skices, klišejas, novilkumus. Savuk rt reprodukcijas no Starptautisk s grafikas trienn les va tiem apjaust š s grafikas tehnikas aktualit ti, k ar nov rt t kolagr fijas bezgal g s vari cijas un gleznieciskumu. To var uzskat t par veiksmi, jo skol nos rad s patiesa interese par kolagr fiju.

P rrun s skol ni iesaist j s akt vi, sal dzin šanu un spriedumus izteica ar sapratni. Var ja nov rot, ka savstarp ji audz k i ir draudz gi, uzklausa viens otru un nebaid s izteikt savu atš ir go viedokli, pat nepatiku pret atseviš iem elementiem, kas rakstur gi seno austrumnieku m kslas darbos, piem ram, agres va izskata cilv ki un bied joši p i, disharmoniski kr su salikumi, ko var skaidrot ar v l neizveidojušos stereotipisko skat jumu uz m kslas v rt b m. Savuk rt par audz k u nov rošanas sp j m un gaumes izj tu liecina uzman bas piev ršana ornamentu neparastajiem ritmiem, augu, dz vo un fantastisko rad bu att lojuma nians m. P tot kolagr fijas tehnik veidoto darbu reprodukcijas audz k iem rad s jaut jumi – „vai tad tas nav gleznots?”, „k t var uztais t?”, ko uzskatu k potenci lu skol nu radošiem eksperimentiem. Audz k iem tika pied v ti daž d s tehnik s darin ti novilkumu ori in li un klišejas, ko var ja pa emt rok s, aptaust t un sal dzin t. Vi iem nerad ja gr t bas atš irt kolagr fiju no p r jo pulka. Reprodukcijas nesp j nodrošin t pietiekamu priekšstatu veidošanos par iespiedgrafikas atš ir bu no glezniec bas, z m šanas, k ar daž du estampa tehniku atš ir b m, t p c š da pieeja, manupr t, sniedz skol niem daudz piln g ku izpratni un

veicina zinātāri. Atkarot skaidrojumu vajadzīja augstspiedes un dobspiedes metožu izskaidrojumam. Tomēr, izpratnes veidošanai par tēmu, lietderīgākās ir demonstrējuma un patstāvīgā praktiskā darba metodes.

Konvokācijā, skolniekiem jānodrošina koncentrētā uzmanība, salīdzināšanas darbam vairāktādos, kad uzdevu konkrētus jautājumus un uzdevumus, piemēram, rādīt klišēju, kur ievietots teksts, liku pavārot, ko neparastu tajā var pamanīt, skolniekiem jānorādīja uz spoguļlīnīti raksturot tekstu. Vai, lūdzot aprakstīt taustes sajūtu, pieskaroties kolāgrāfijas klijējai un novilkumam, audzēkņiem jāpievērš uzmanību reljefa patnībam. Savukārt, kad jāizskatīt visu oriģinālo grafikas novilkumu māpi, skolniekiem jānodrošina darbu sižetu izpēti, atpazīstamu tīlu meklēšanai. Turpcē, secinu, ka, lai skolniekiem labāk novērtētu un iepazītu kolāgrāfijas tehnikas patnības, jāorganizē rinda ar uzvedinošiem jautājumiem un uzdevumiem, ietverot salīdzināšanu ar citām tehnikām darinātā grafikā, kas vērsta uz uzmanību kolāgrāfijas mākslinieciskajām kvalitātēm.

2. uzdevums. Tēma: Ski gatavošana, pārveidota uz klijējām.

Jebkuras grafikas tehnikas apguve, prasa ievērot noteiktu secību un kārtību, pacietību un izpildītāja prasmi plānot darba izpildes gaitu un ieguldīt laiku, tādējādi esot saskaņā ar Izglītības standarta prasību spēties pārdzīvot tajā laikā vairākpakāpi uzdevumos un ilgtermiņa projektos, prast aprīnīt nepieciešamos resursus. (21) Pārveidošana ar audzēkņiem liecina, ka visi grafikas darināšanas procesa uztver vienā rīstī – kā gatavs, skaists un krāsains darbs ir iegūstams vienas vai pāris nodarbību laikā. Pieredzētajām māksliniecēm, iespējams, var ideju kolāgrāfijas tehnikā realizēt samērā īsā laikā, taču skolnam, grafikas darināšanas procesa apguvei nepieciešama pašsākuma, nepieciešama pakāpenīga un katra gatavošanas posma iepazīšana un izpēšana.

Skice ir pirmais solis grafikas gatavošanas procesā. Tā kā kursa audzēkņiem grafikas darināšanu līdz šim bija redzējuši tikai citu izpildījumos, tiem bija grūti pārdzīvot gan laika patērēšanu un etapus kolāgrāfijas gatavošanā, gan savas idejas realizēšanu no skices līdz atspiedumam. Par noteicošiem kritērijiem skices izstrādāšanai skolniekiem tika izvirzīti zīmējuma vienā rīstīšana vai stilizācija, un asimetrija.

Atšķirībā no citiem mākslas mācību priekšmetiem, kur bieži svarīgā prasība ir saskaņotā detalizācija, grafikas, šajā gadījumā kolāgrāfijas, skicējam ieteicams ievērot vienā rīstīku formu, līniju un laukumu kārtojumu, vispārīgumu un stilizāciju, jo arī līniju un kolāžas elementiem nav nepieciešams un ir patērīgi grūti panākt smalku elementu, detaļu atveidojumu. Lai skolniekiem apgūtu vienā rīstīšanas principus, lūdzu tiem uztefeles uz zīmējuma improvizēt skici. Tad, pārveidojot un vienojoties ar audzēkņiem, noķer varētu atbrīvoties, lai zīmējums

nepazaud jot saprotam bu, k tu arvien vienk rš ks, pamaz m dz su liek s deta as, l dz atkl j s skaidra, vienk rša kompoz cija, kas saglab ja s kotn jo ideju.

Savuk rt, lai izprastu z m juma p rnešanas spogu rakst noz mi, skici j veido asimetriski. emot v r iepriekš j gada pieredzi, ka audz k i skic m izv l j s p rsvar simetriskas kompoz cijas, kas šo sapratni ne va l dz galam ieg t, demonstr cij veidoju asimetrisku, abstraktu kopoz ciju (lai neuzvedin tu skol nus uz atdarin šanu vai kop šanu) uz pl na ski pap ra. Apgriežot otr di un izgaismojot z m jumu no aizmugures, skol ni ieraudz ja to spogu att l . Uzz m jot simetrisku skici, otr di pagriežot nekas nemain j s. To pašu efektu nodemonstr ju, skices novietojot blakus spogulim un liekot audz k iem izsecin t redzamo. V rojot skol nu reakciju un g stot apliecin jumu tam p rrun s, š ita, ka audz k i spogu att la un vienk ršošanas principus ir izpratuši un prat s to pielietot, atbilstoši uzdevuma nosac jumiem.

T k konkr ta t ma uzdots netika un nebija pieejami paraugi, audz k iem s kotn ji ski u gatavošana neved s. Atg dinot pirms ned as skat t s reproducijas ar austrumnieku pakl jiem, rosin ju skol niem dom t par savas dz ves telpu – fizisko, gar go, un atkl t z m jum savu skat jumu. Da a audz k u izv l j s att lot apk rt jo fizisko vidi, gan t s aksesu rus. Vair ki skol ni vienoj s veidot pakl ju, improviz jot par austrumu pakl ju t mu un pl nojot izlikt kompoz ciju no atseviš iem elementiem – novilkumiem. T p c klišeju forma un izm ri vair kiem autoriem ir vien di. Viena audz kne par sava darba mot vu un dev zi izv l j s dzejoli, kas atkl j vi as emocion lo sl pto telpu, un izveidoja veselu ski u s riju (bez uzaicin juma str d jot ar m j s).

Uzdevuma veikšanai – ski u gatavošanai un p rnešanai tika velts viens stundu p ris (2*40 min.). No desmit grupas b rniem, optim li piepildot nodarb bas laiku, septi i uzdevumu pabeidza, tr s uzz m ja tikai skices. Iepl not darbu skate laika tr kuma d izv rt s par tru ski u un z m juma p rnesuma un klišejas nov rt jumu, kas balst jas uz nodarb bas laik veiktaj m p rrun m un nov rojumiem. Starpskate atkl ja, ka pret ji paredz tajam, asimetriju un vienk ršošanu ski u veidošan iev rojusi tikai da a skol nu, kas tom r, sal dzinot ar iepriekš j gada rezult tiem, domin ja p r simetriski izpild t m kompoz cij m. (skat. pielik.nr.3, att.nr. 1, 2)

V rojot audz k u praktisko darb bu, kostat ju, ka viena audz kne, arvien neb dama apmierin ta ar savu z m jumu, nemit gi dz š un p rtaisa vienu un to pašu skici, kam r citi jau paguvuši saz m t veselu rindu. Savuk rt citi daži audz k i skic m ina p c iesp jas tuvu redz tajam rekonstru t atmi palikušos austrumu pakl ju mot vus. Mekl jot izskaidrojumu šai audz k u r c bai, var balst ties uz p t jumu, ka padsmiņniekiem, izz dot spont najai z m šanas tieksmei, par d s saasin ts j t gums pret rad t m kslas darba kvalit ti, vi i k st

paškritiski un grīti pacieš vienaudžu kritiku. (26, 63) Turpat apgalvots, ka redzesloka paplašināšana, jaunu vizuālo tehniku apguve var palīdzēt tiem apzināt savas prasmes un zināšanas, un identificēt jau ar pieaugušo pasauli, kam šajvecumā pusaudži pievērš pastiprinātu uzmanību. Tas apstiprina manu pieredzi par kolāģijas kā jaunas, prasmes, iemašas un pašapziņas raisošas tehnikas apguves lietderību. Secinu, ka, lai liktu audzēkņiem apzināt savas prasmes un zināšanas, pašiem jāaiztūre jau radusies, nepieciešams radošiem un tehniskiem vingrinājumiem sistemātiski veltīt iespējami daudz laika. Iespējams, var noderēt skolēnu darbu ekspozīcijas, izstādes, kur publiski piemin un paslavināt katru audzēkņa veikumu, nepiemirstot arī tos, kam darbs sagādājis grūtības vai neveiksmes sajūtu. Izceļot labo, pozitīvo, vairošies skolēnu pašapziņa un motivācija.

3. uzdevums. Tēma: Klišeju gatavošana.

Otrais solis kolāģijas gatavošanā, paver skolēniem iespēju eksperimentēt. Lai arī plašots iepazīstināt audzēkņus tikai ar diviem pamatpamāmiem klišeju veidošanā – līmes un papīra kolāģijas pamāmiem, – tie ir pietiekami bagāti, lai paredz tajā laikā (divos nodarbībās (2*40 min.)) pagātu izmaiņām un atklāt dažādas izpildījuma nianšes, tomēr kas atstāj arī daudz neizziņotu aspektu.

Klišeju sagatavāšanai izvēlētā tīkai 1,5 mm krāta kartons un PVA līme, kolāģijas gatavošanai – biezās papīrs. Autore nodarbību uzskā ar demonstrāciju un papildinošu stāstījumu par pamāmiem, sagādā rezultāta prognozi, darbojoties tādā vai citādā veidā, piemēram, virsmašiem paredz to papīru pirms griešanas saburzot vai detašas izplāšot. Tā kā sekoja skolēnu patstāvīgais eksperimentālais darbs un individuālas konsultācijas – pirmaj nodarbībā pamāmi veidojot klišejas tikai ar līmi, daži audzēkņi nožuvuš līmes klišejas iecerēs stenošanas dā papildināšanā ar smalkāku detalizāciju, ievēkot līmeņu zīmējumu ar adatu un/ vai vietēniem noplāšot pamātnes glancētorkrti. (skat. pielik. Nr.3, att. Nr. 4, 13) Otrajā nodarbībā skolēni turpinā kolāģijas gatavošanu no papīra elementiem. Viena meitene, pāc skolotājas (autores) stāstījuma par pielietošanā iespējamiem materiāliem, vāls izmaiņām veidot kolāģijas ar tekstila un „atrastājiem” materiāliem – darbnāc uzietājmāstieplātmā un plastmasas sietā (skat. pielik. nr.3, att. nr. 3, 4).

Šajā posmā nodarbības regulāri apmeklājošie audzēkņi darbojās ar aizrautību. Pašu interesi piesāistā līmes metode – skolēni pārtā, kāplāstlīme, meklā daži dus uzklāšanas variantus – notābiāstievstādzī, uzlejojot laukumos, uzklā jot ar cietu, sarainu otu, ievēkot mitrajāslāni rakstus ar kociņu u.c. Te skolotājas iejaukšanās un korekcijas nebija vajadzīgas. Kāpauž I. Vorkale, „studenta radošāspatstāvības procentš tiek kāpināts paaugstinoties vā tehniskājai virtuozitātei.” (19) Individuālas konsultācijas vairākā nepieciešamāsbija, gatavojot

kol žas, atbilstoši kolagr fijas nosacījumiem, piemēram, atgādinot par atstarpju ieviešanu starp izgrieztajiem elementiem. Tomēr, kā novērojumu, skolniekiem nav jānosaka mudinājumiem variācija kolāžu elementu pirmsapstrādi (plāšanu, burzšanu u.c.). (skat. pielik. nr. 3, att. Nr.7) Meitene, kas veidoja kolāžu no tekstila un atstajiem materiāliem, konstatēja, ka metāla stieplītes ar PVA līmētiem materiāliem. Citas līmes pieejamas nebija (piemēram, epoksidlīme), tomēr, izrādījās neatlaidību, meitene klišēju pabeidza. Tas man radīja divus secinājumus – pirmkārt, apgūstot kolagr fijas tehniku, skolotājam, iespējams, iesaistot ar audzētājus (tādā ieteikumi sastopami citu pedagogu pieredzes aprakstos), ir vērtīgi radīt dažādu materiālu un saistvielu uzkrājumu, lai to turpmāk neapgrūbtu audzētāju jaunrades procesā, aizrautību. Otrkārt, visu vajadzīgo tomēr nevar paredzēt, un ir derīgi, ka skolniekiem, negaidot, ka skolotājs visu noliks priekš, meklēšanu no situācijas. Par vērtīgu un audzinošu var uzskatīt paralolostrādāšanu ar diviem klišējiem, pašiem, ja tas top ar dažādiem paņēmieniem. Skolniekiem nevajadzētu vadīt savu uzmanību, prātgatīties no vienas darbības uz citu, kā arī pilnā laika patērēt, organizēt savu darba vietu (piemēram, lai nepatraipītu jauno sagatavi darba vieta ir jāturēta).

Starpskate pēc 3. uzdevuma beigšanas liecināja, ka skolniekiem klišēju gatavošanas principus ir izpratuši, lai gan kolāžu sūtīta pielietoti samērā vienveidīgi gatavošanas paņēmieni. Tomēr diskusijās, daloties pieredzē ar kursabiedriem par saviem atklājumiem, tie apliecināja patstāvīgo eksperimentu radošo potenciālu. Rezultāts lika secināt arī to, ka klišēju darināšanas prasmju un iemaunīgībai un nostiprināšanai nepieciešams ilgāks laiks, nesteidzīgāks temps un daudzveidīgāku variāciju iepazīšana. Pēc pirmo novilkumu iegūšanas, skolniekiem radās jaunas domas, idejas par kādu paņēmieni pielietošanu, lai sasniegtu vēlamo iespaidu savām klasu darbībām. Tas nozīmē atgriezties pie klišēju gatavošanas. Nelielais stundu apjoms neparedzēja šādu iespēju, līdz ar to ar jaunradītas neatrisa.

4. uzdevums. Tēma: Augstspieduma un dobspieduma gatavošana.

Šīs posma realizācija ietver vislielāko saturu apjomu –

- līdz šim tikai nedaudz pavērotās, ievadlekcijās teorētiski izklāstītās tehnoloģijas praktisku iepazīšanu;
- jaunu prasmju nostiprināšanu un apguvi caur grafikā paredzēto instrumentu lietošanas paņēmieni iepazīšanu, dažādu krāsu kombināciju un krāšņu paņēmieni izmēģināšanu;
- kolagr fijas būtības iepazīšanu caur augstspieduma, dobspieduma un apvienotu šo metožu novilkumu iegūšanu.

Šis etaps saistīts ar vislielāko fizisko aktivitāti, kas noteiktos posmos nepieaug atslēbināšanas. No skolniekiem šā uzdevuma veiksmīgās rezultāts prasa augstu organizāciju, darbu un saskarsmes kultūru.

Tāpat kā klišēju gatavošanai, ar novilkumiem paredzēti divi nodarbību periodi, kur skolnieki apguva pirmās prasmes krāsas uzklāšanai, papra sagatavošanai, nospiedumu gatavošanai. Lai ierīdētu pareizu instrumentu un pārjēg grafikā novilkumu gatavošanai nepieciešamo materiālu lietojumu, nodemonstrēja kādos veidos panākama krāsas jaukšana, uzklāšana uz plāksnes un novilkuma iegūšana, pirmkārt, augstspiedumā. Kad daudzas grupas audzēkņi bija paguvuši izgatavot vairākus atspiedumus, demonstrēja dobspiedes gatavošanas principus, iesaistot tos sagatavošanas darbos, lai viņi jau pierastu pie sadarbības. Demonstrācija visai grupai vienlaicīgi nespēja nodrošināt pietiekamu sapratni un iegaumību, jo reiz visi nevar piekļūt darba galdam tik tuvu, lai saskatītu procesa nianšus. Sasteigtā demonstrācijā nevar sekmēt skolnieku patstāvīgu darbošanos.

Katrā no atspiešanas metodēm audzēkņi uzdevums bija iegūt vairākus vairākus krāsas novilkumus no katras klišējas. Skolnieki eksperimentēja ar krāsas uzklāšanas paņēmieniem, dažādu krāsas salikumu veidošanu. Atkarībā no saviem vārdiem, pēc pirmajiem atspiedumiem, lielā daudzas audzēkņu izvēlēs koriģē vai maina krāsas salikumu un to uztur intensitāti, lai labāk izceltu zīmējuma kvalitātes vai, pamatojot savu izvēli, ar dažādu krāsas salikumiem apzinātīmi in ja radīt atšķirīgu noskaņu attēlus. (skat. pielik. Nr. 3, att. Nr. 5, 6, 8 – 20)

Grūtības skolniekiem radīja kvalitātes krāsas izlīdzināšana uz rullīša augstspiedumu gatavošanai. Tādažkārt iekļuva reljefa padziņojumos un vairs nebija iespējams iegūt kvalitātes novilkumu. Pēc klišējas notīršanas, kā tika konstatēts, tālāk jāatkrāso krāsas klāšana, pat ja šoreiz izlīdzinājums un krāsas daudzums bijis pietiekošs, nedod garantiju, ka novilkums izdosies. Tāpēc šīs klišējas pēc notīršanas tika atliktas nožvēšanai pirms atkrāsošanas mēģinājuma. Autore pievērš, ka 4., 5. kursa skolnieki, kas salīdzinoši ir jaunkārtējie iepriekšējās mācību prakses ietvaros ar kolāgrāfiju iepazīstinātie 5. kursa audzēkņi, trijnieki un nespēj pietiekami koncentrēties, gatavojot novilkumus dobspiedē, kā palīdzības nepieciešma fiziski smagāko operāciju laikā. Vienas audzēkņu daļas aktivitāte, neatlaidība un aizrautība tomēr bija pierādīta – pat bez skolotāja tiešas līdzdalības viņi spēja un paspēja izgatavot ne tikai augstspieduma un dobspieduma novilkumus, bet arī apvienojot šīs metodes. (skat. pielik. Nr. 3, att. Nr. 18, 20) Tas apliecina, ka pusaudžu vecumā individuāli sasniedzot tādus iekšējās brieduma un fiziskās attīstības pakāpi, kā ir spējis koncentrēties un paplašināt ieviešanas rezultātus sasniegšanai. Secinu, ka, interese par to vai apgūstamo tehniku veicina

skolnām rīcību un motivāciju gūt labus rezultātus, tas ir pietiekami lai, pusaudzis spējtu sasniegt iecerēto un laiks pabeigt iekšēto. (33, 133)

Vrojot skolēnu darbošanos, nonāc pie secinājuma, ka novilkumu gatavošanas etapdarba optimizāšanai svarīgs ir telpas izkārtojums. Mākslas skolas grafikas darbnīcā, kur vienlaicīgi uzturas daudz cilvēku – audzētāji, priekšmeta skolotāji, interesenti*, – jāvieta ir plaša, var iekārtot vairākus darba galdus, kas ir pietiekami lieli un pieejami no visām pusēm. Vienu tad var paredzēt krāsju jaukšanai, līdzināšanai, klāšanai uz plāksni, otru – krāsju slaucšanai (dobspieduma tehnikai), trešo – dēvēšanai ar novietojuma un papīra susināšanai, vēl vienu – gatavo novilkumu līmšanai. Tas atvieglo darbu – demonstrējot izpildes principus dobspiedes metodē, kā arī nepātraukti un neaizkavē audzētājus, kas strādā augstspiedumā. Tas autu pārraudzīt situāciju telpā, audzētāju plūsmu, novērot skolēnu attieksmi pret grupas biedriem, darba kultūru, vajadzības gadījumā sniegt konsultāciju vai korektīvus atsevišķu skolēnu darba pamācību, atstājot pietiekami daudz vietas citiem audzētājiem, lai viņi varētu turpināt iekšējo procesu.

Jāatzīst, ka šoreiz lielāks grūtības sagādāja iekārtošana paredzētajā laikā – tas tika pārtraukts abos nodarbības periodos, lai arī audzētāju savstarpējai sadarbībai un palīdzībai viens otram novilkumu gatavošanas etapā, kā tas bija iecerēts. Novilkumu gatavošanas specifika nosaka lielāku laika patēriņu – darba vietas sagatavošana (nodarbības sākumā aplūkot galdus ar avīzēm, saliekot visus nepieciešamos instrumentus, materiālus), pēc darba beigšanas – telpas sakopšana, sakārtošana, kā arī paša atspiešanas procesa pakāpeniska ieviešana. Steigā gatavoti darbi nevar pretendēt uz veiksmīgu iznākumu, bet audzētājiem vēl nepietiek prasmes un iemašas, lai darbu veiktu trijās pašās dobspiedumā. To nevar salīdzināt ar neveiksmi, kas saistīta ar audzētāju eksperimentāšanu, meklējumiem kāda efekta sasniegšanai. Audzētāju steidzināšana, pārtraukšana, kad tie iegrimuši eksperimentāšanā, meklējumu – atklājumu, jaunrades procesos noteikti neveicina to radošuma attīstību. Tāpēc iepriekš minētajos starpskatītajos vienojumiem jāpārcēl un apvienot ar galavērtību uzdevumu kopas izveiduma pārdarbību.

Izveidojusies situācija novilkumu gatavošanas etapā, ko papildina novērojumi pēciski un klīšeju gatavošanas uzdevumiem, lika secināt, ka starpskatītajā kolektīvā diskusija ne vienmēr ir nepieciešama. Tā nesniedz gaidāmo rezultātu, jo aizņem daudz laika, ko varētu veltīt praktiskajiem eksperimentiem, kas, manuprāt, ir daudz būtiskāki. Tāpēc, iespējams, nevajag izcelt starpskatītajos vienojumu nodarbības laikā aizpildījumu, bet, novērtējot rezultātu situāciju, veikt pārmaiņas, diskusiju un atzīmējumu likšanu individuāli vai nelielās grupās,

* Tāpat kā iepriekšējās pedagoģiskās izmēģinājuma darba laikā, arī šoreiz citu kursu audzētājiem laikā jāpārcēl un jāpārveido grafikas darbnīcā notiekošo. Jāatzīmē, ka L. Durgas mākslas skolā darbnīcā iekārtošana caurstaigājām telpām, kas savienotas mākslas valodas pamatmācību kabinetu ar atpūtas telpu.

td j di izvairoties ar no savstarp jaš skol nu darbu sal dzin šanas. Otrs aspekts, kas liek apšaub t kolekt vas starpskates nepieciešam bu katra uzdevuma nosl gum ir t ds, ka skol niem, kas pirmo reizi veic uzdevumus vi iem jaun tehnik , v l nav uzkr jies pietiekami daudz pieredzes un patst v gu atzi u. Nezinot k viens vai cits pa miens klišejas konstru šan izskat sies novilkum , skol ni nevar veikt secin jumus par t piem rot bu.

5. uzdevums. T ma: Grafikas darbu noform šana.

Teor tiski izkl st ts un uzskates materi l par d ts tika gan par paraksta veikšanu, gan standarta inform cijas sniegšanu zem att la, gan demonstr ta darbu noform šana – paspart gatavošana. Praktiski skol ni paguva izpild t uzdevuma pirmo da u – p c gatavo, nož v to novilkumu malu apstr des tie parakst ja savus darbus. T p c v rt šan bija j atsak s no krit rija par paspart gatavošanas nosac jumu iev rošanu.

Nodarb bas otr m c bu stunda tika velt ta **gala v rt šanai**, kur piedal j s ar skolas direktore. Skol ni prezent ja katrs savu veikumu, st stot par s kotn jo ideju atbilst bu redzamajiem rezult tiem, par patst v gajiem atkl jumiem. T k gan kolekt v s, gan individu l s p rrunas un diskusijas iepriekš tika veiktas regul ri, bija nov rojams daudz lietprat g ks terminu lietojums. Gatavie, parakst tie kolagr fijas novilkumi liecina, ka skol ni p rsvar ir izpratuši kolagr fijas tehnolo isko pa mienu pielietojumu, ar kr sas uzkl šanas pa mieniem un to u izv li papildin jum klišejas konstrukcijai, tie ir pratuši rad t darb t lain bu un noska u. Skol ni ir pielietojuši kr su m c b un gleznošan g t s zin šanas par prim raj m un sekund raj m kr s m, par ko liecina starpto u izmantojums novilkumu gatavošan .

Tom r, lai var tu apgalvot, ka audz k i guvuši pietiekamas iema as kolagr fijas gatavošan , nepieciešama daudz k rt j ka vingrin jumu atk rtošana ilstoš k laika posm .

Pedago isk izm in jumdarb ba v rsta uz kolagr fijas tehnikas apguv pielietojamo metožu un pa mienu izm in šanu un efektivit tes p t šanu praks . Nodarb bu ietvaros tika rad ti kr saini darbi augstspiedum , dobspiedum , k ar apvienojot abas novilkumu gatavošanas metodes, uzsvaru liekot uz kolagr fijas gatavošanas pa mienu iepaz šanu un apg šanu. Demonstr cij s katra gatavošanas etapa uz s kšan tika par d ti un izskaidroti darb bas principi, ko skol ni ar daž diem rezult tiem pielietoja patst v gaj praktiskaj darb b . Nov rojumi, ko papildina regul ras p rrunas un diskusijas darba proces un skat s liecina, ka kolagr fijas apguvei velt to 12 nodarb bu laik skol ni ir apguvuši kolagr fijas darin šanas tehniskos pamatpa mienus, un ar to saist to terminolo iju, ta u radošai izaugsmei un iema u nostiprin šanai b tu nepieciešams nep rtraukts m c bu process.

NOBEIGUMS

Kolagr fija ir inovatīva, eksperimentāla iespiedgrafikas tehnika, kas par patstāvīgu mākslas formu kļuva tikai 20. gs. sākumā. Tajoprojām piesaistām skolniekus un mākslas pedagogus ar samērā vienkāršo gatavošanas tehnoloģiju, lai tajiem izejmateriāliem un mākslinieciskajām kvalitātēm. Bagātīgā faktūra un gleznieciskums ir nozīmīgi kolagr fijas vizuālo vērtību raksturotāji.

Diplomdarbā mērķis ir **izpētīt kolagr fijas apguves pamācības mērus mākslas skolā**. Tās sasniegšanai tika sastādīti diplomdarba uzdevumi, paredzot

- izpētīt faktus par kolagr fijas rašanos un būtiskos atklājumus tās evolūcijā;
- izpētīt informāciju un izzināt pieredzi par šo tehniku, par materiāliem un gatavošanas pamācībām, kas piemēroti vai piemērojami darbam ar skolniekiem;
- sastādīt uzdevumu kopu kolagr fijas apguvei, piemērojot mācību metodes un vērtēšanas kritērijas tehnisko zināšanu, prasmju un iemaņu veidošanai un radošai attīstībai;
- pedagoģiskajiem izmēģinājumiem pārbaudīt izstrādāto metodikas efektivitāti, un analizēt tās veiksmīgus un neveiksmīgus aspektus, lai veiktu korekciju un izkoptu mācību darbu pamācības turpmākai pielietošanai mākslas skolā.

Uzdevumu kopas aprobācija un pētījums veikti Lieldienu mākslas skolās 4., 5. kursā, kur mācās desmit 10 – 12 gadus veci audzēkņi. Uzdevumu kopas realizācija saistīta ar mācību metožu piemērošanas izvērtēšanu kolagr fijas gatavošanas tehnisko prasmju apguvē. Par izpēti punktiem izvirzīti **demonstrācijas, pārbaude un diskusija** lietderībai pārbaude skolā izpratnes par kolagr fiju veidošanu un tehnisko prasmju attīstību. Kolagr fijas apguve, atbilstoši gatavošanas posmiem, paredz tā izpildot piecus uzdevumus:

- 1) ievadnodarbība – kolagr fijas iepazīšana caur reprodukcijām un oriģināliem autores darbiem;
- 2) skatu gatavošana, ievērojot asimetriju un formu vienkāršošanas principus;
- 3) klišēju gatavošana ar līniju un krāsas elementiem;
- 4) novilkumu gatavošana augstspiedumā un dobspiedumā;
- 5) darbu noformēšana un parakstēšana.

Praktisk darba metodes, pa mieni un principi tika demonstrēti katrā posmā ieskums, nepiedāvājot gatavus paraugus, lai rosinātu audzēkņu patstāvīgus meklējumus un eksperimentus.

Pārrunas un diskusijas organizētas nodarbību, starpvērtības un gala skates laikā un sniedza atgriezenisko saiti par skolēnu zināšanu. To sistēmiskums veicina skolēnu profesionālā terminu krājuma veidošanos un pielietojuma iespējas, kā arī izpratni par mākslas darba izpildījuma kvalitāti un mākslinieciskās pieredzes bagātīnāšanu.

Skolēnu praktiskais darbs balstīts uz patstāvīgiem eksperimentiem. Tas ir virzīts uz nepieciešamo tehnisko prasmi un iemaņu attīstīšanu, kolāgrāfijas meistargai, virtuozai pielietošanai jaunrad.

Audzēkņu patstāvīgās darbības novērojšana un rezultātu vērtēšana liecina, ka kolāgrāfijas tehnikas apguve tiem ir saistoša, ka skolēni veiksmīgi prot organizēt darbu gan individuāli, gan viens otram palīdzot. Divpadsmit nodarbību laikā skolēni ir paguvuši iepazīties ar kolāgrāfijas gatavošanas procesu un secinājuši, ir apguvuši pamatprasmes un izpratni par būtiskiem šīs tehnikas izpildes nosacījumiem. Tomēr daudzi aspekti liecina, ka skolēniem ir nepieciešams ilgāks laiks un atkārtota darbošanās, eksperimentēšana, lai prasmes un iemaņas butu noturētas un tiktu pielietotas pamatoti.

Diplomdarba izstrādes un pedagoģiskās izmēģinājumu darbības laikā autore ir guvusi daudzas atziņas, gan par kolāgrāfijas mācīšanas un apguves iespējām, gan par būtiskiem mākslas izglītības aspektiem, kas izklāstīti uzdevumu kopas izstrādes un aprobācijas nodarbībās. Tas var kalpot kā pamats autores tālākai pedagoģiskai darbībai un attīstībai arī mērķi izstrādāt un realizēt patstāvīgu programmu grafikas tehniku apguvi profesionālās ievirzes izglītības iestādē, kur kolāgrāfijas apguve var būt pirmais solis padziņināt šīs mākslas formas iepazīšanu.

Līdz ar to var secināt, ka diplomdarba mērķis – izpētīt kolāgrāfijas apguves pamatus mākslas skolā ir piepildīts.

Pateicības

Izsaku pateicību diplomdarba vadītājam Ināram Helmam, pasniedzējiem Austrai Avotiņai, Ausmai Auziņai un studiju metodiņai Leonorai Bērziņai par palīdzību un morālo atbalstu diplomdarba izstrādes laikā, kā arī Latvijas Mākslinieku savienības muzeja projektu vadītājai Ritai Šmidrei – Žvīgurei un muzeja fondu glabātājai Astrai Valterei par atsaucību un iespējām, veicot pētījumu par kolāģrafiķu vāsturi, iepazīties ar muzeja materiāliem.

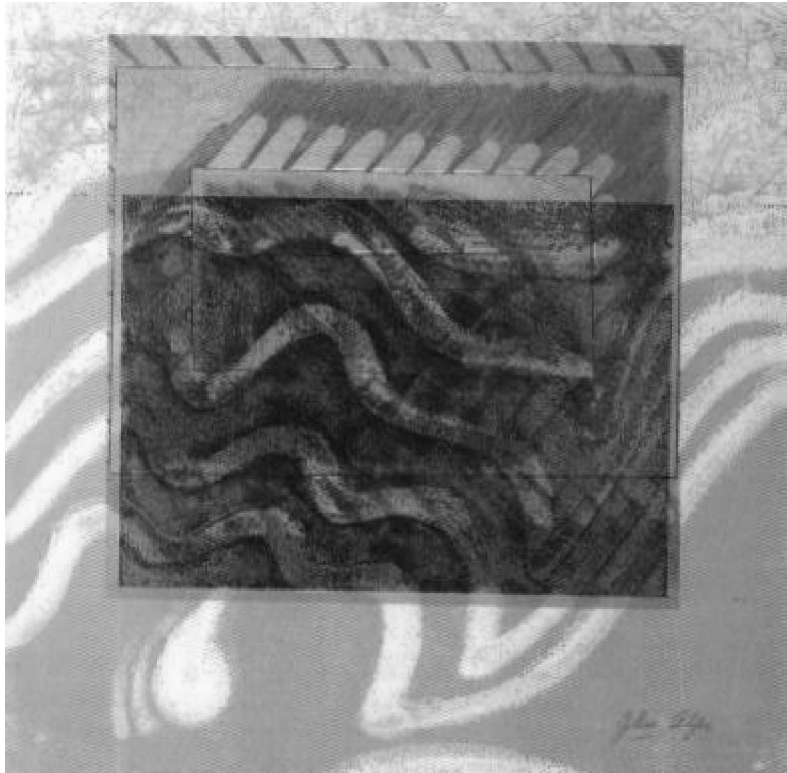
Izmantot literat ra un avoti

1. <http://www.km.gov.lv/ui/imagebinary.asp?imageid=1004>
2. **Hartill, B., Clarke, R.** *Printmaking handbook. Collagraphs*. London: A&C Black, 2005. 128 lpp.
3. **Bl ma, D.** *Maz m kslas v stures terminu v rdn ca*. R ga, Zvaigzne ABC. ISBN 9984-36-962-5. 226 lpp.
4. **Gascoigne, B.** *How to Identify Prints. A complete guide to manual and mechanical processes from woodcut to inkjet*. London: Thames& Hudson, 2004. 208 lpp.
5. <http://www.handprintstudio.co.uk/collagraph.htm#collagraph>
6. <http://www.wolman-prints.com/pages/artistbiog/all/h/293.html>
7. <http://www.nesch.no/index.php?option=visartgru&id=3&artid=8#>
8. <http://www.liis.lv/makslasv/20sak/Sirreal/Ievads.htm>
9. <http://www.brendahartill.com/ideatechniqueGO.htm>
10. *Grafika. Reprodukciju albums*. R.: Liesma. 1989.
11. <http://www.artistterms.com/collagraph.htm>
12. <http://www.princetonol.com/groups/iad/lessons/middle/Woody-collagraph.htm>
13. **Desmet, A., Anderson, J.** *Handmade prints. An introduction to creative printmaking without a press*. London: A&C Black, 2006. 145 lpp.
14. <http://www.rubberstampsclub.com/tips/paper-making.html>
15. <http://www.worldprintmakers.com/english/pmtechni.htm#Carborundum>
16. <http://www.polap.lv/?lang=lv§ion=materiāli>
17. <http://www.redfern-gallery.com/pages/thumbnaillist/33.html>
18. <http://www.dickblick.com/lessonplans/2006flexicut/>
19. **Vorkale, L.** Person bas radoš potenci la diferenci cija m kslas studiju kontekst . **No:** *Radoša person ba, III. Zin tnisko rakstu kr jums*. R ga: RaKa, 2003. 140. – 145. lpp.
20. **Anspaks, J.** *M kslas pedago ija, 2. da a. Metodolo ija, teorija, prakse*. R ga: RaKa, 2006. 256 lpp.
21. <http://isec.gov.lv/normdok/mk00462.htm>
22. **Žukovs, L.** *Ievads pedago ij (pamatkurs)*. R ga: RaKa. 234 lpp.
23. **Gudjons, H.** *Pedago ijas pamatatzi as*. R ga: Zvaigzne ABC. 1998. 394 lpp.
24. **Puškarevs, I.** *Att st bas psiholo ija*. R ga: RaKa. 2001. 88 lpp.
25. **Albrehta, Dz.** *P t šanas metodes pedago ij . Metodiska izstr dne*. R ga: M c bu gr mata. 1998. 104 lpp.

26. **Hurwitz, A., Day, M.** *Children and Their Art. Methods for the Elementary School. 7th Edition.* Harcourt College Publishers: USA. 2001
27. **ernova, .** Radošo sp ju att st bas patn bas pusaudžu vecum . **No:** *Radoša person ba, II. Zin tnisko rakstu kr jums.* R ga: RaKa, 2002/2003. 85. – 90. lpp.
28. **Valbis, J.** *Skol na person bas att st ba – izgl t bas virsuzdevums.* R ga: Zvaigzne ABC. ISBN 9984-36-646-4, 200 lpp.
29. **Vorkale, L.** Paraugu izmantošanas *par un pret t lot jas m kslas stund s profesion l s izgl t bas skol .* **No:** *Radoša person ba, II. Zin tnisko rakstu kr jums.* – R ga, RaKa, 2002/2003. 131. – 137.lpp.
30. **Hibnere, V., Grasmene, L.** *B rna vizu l darb ba. Pedago isk psiholo ija, 1. da a.* R ga : Raka, 1998
31. <http://members.aol.com/cdparent/glenalps.htm>
32. **Gaitskell, D.C., Hurwitz, A., Day M.,** *Children and Their Art. Methods for the Elementary School.* Harcourt College Publishers: USA. 1982
33. **Vorobjovs, A.** *Psiholo ijas pamati. Eksperiment ls m c bu l dzeklis.* R ga: M c bu apg ds. 1996. 323 lpp.

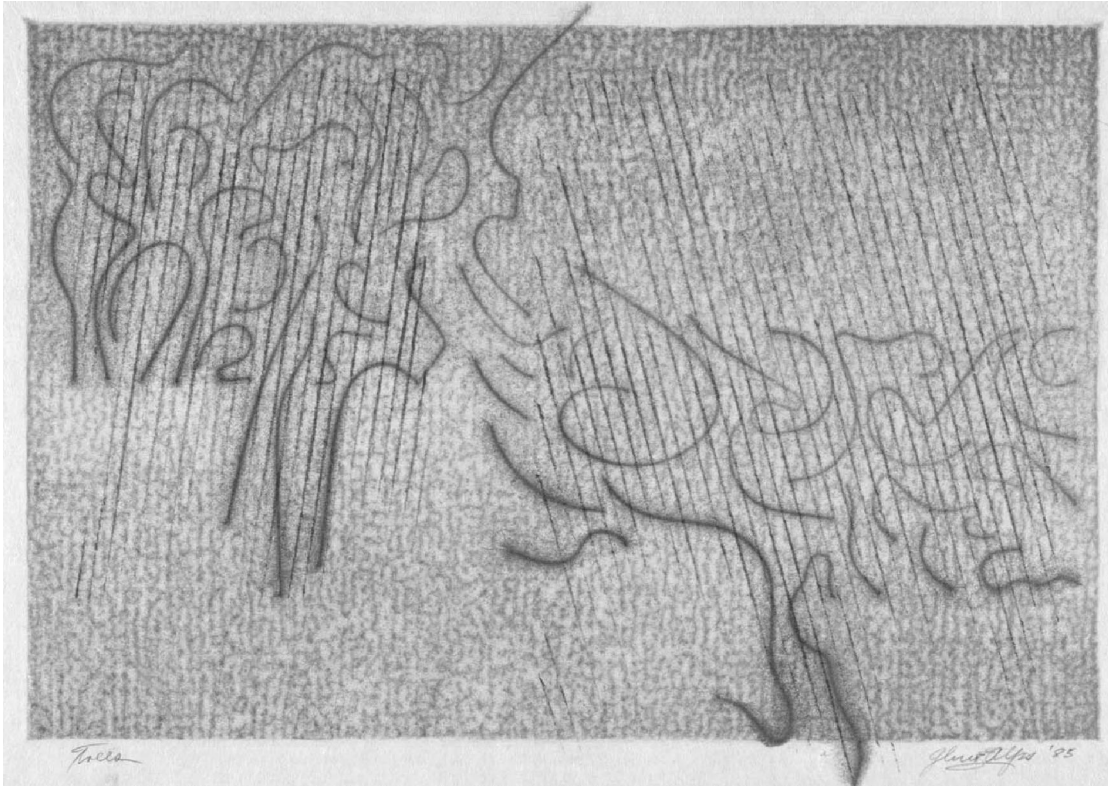
PIELIKUMI

1. PIELIKUMS

1. att. Glens Alps. M nesses epizode ("Moon Sequence") 1976

Kolagr fija

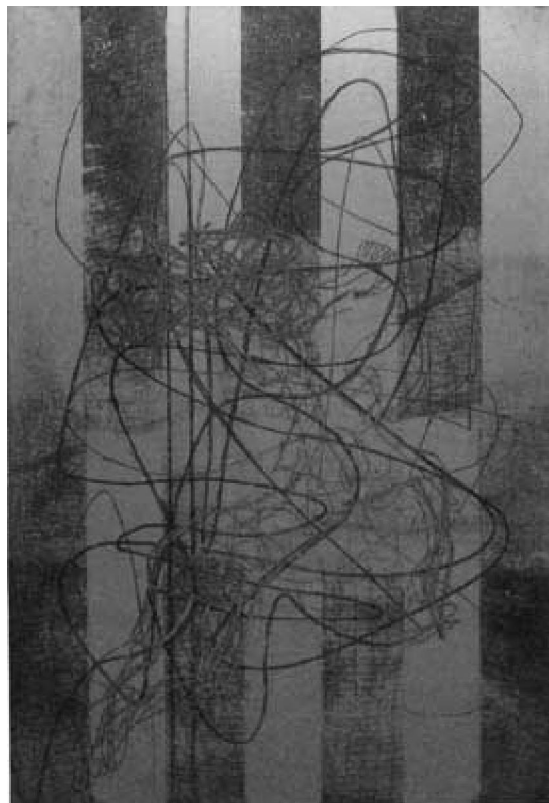
2. att. **Glens Alps. Koki, 1985**

kr saina kolagr fija uz pap ra, 31,1 x 45,7 cm

3. att. **Stenlijs Viljams Heiters.** *Saules deja* (Dance of the Sun), 1951

Kr sains novilkums no grav juma m kst grunt , 39,3 x 23,8 cm

4. att. Stenlijs Viljams Heiters. Labirints,

Kr. sains novilkums uz teksturta papra no gravjuma m kst. grunt, 52 x 35,2 cm

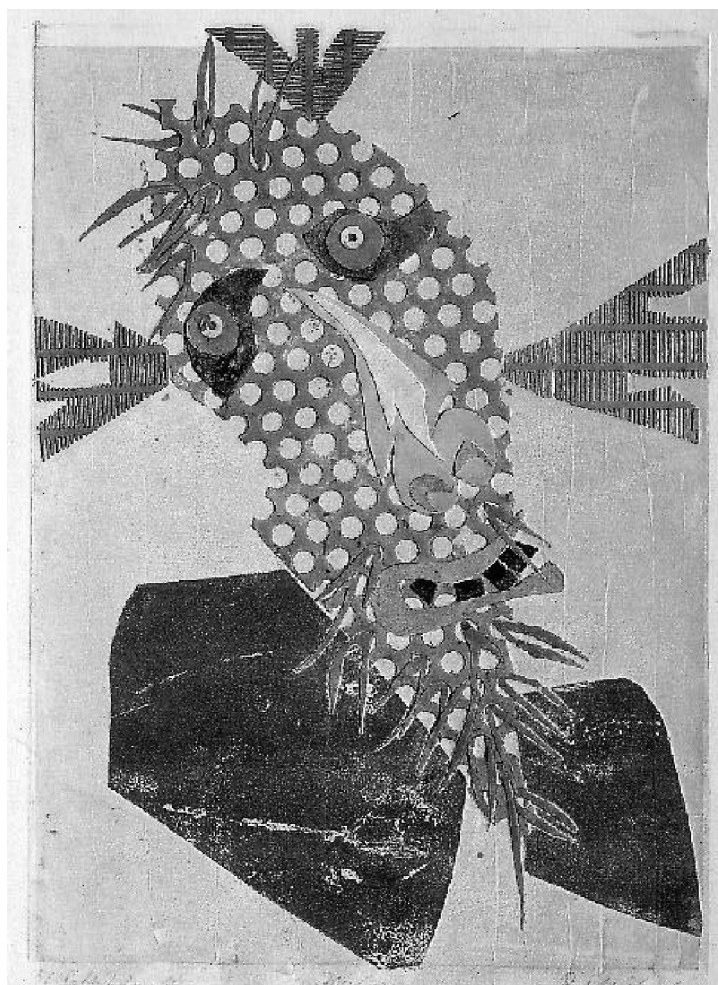
5. att. **Jans Miro.** *riens ar i* (*Catch With The Hook*)

Kr saina akvatinta, grav jums un karborunds, 99 x 59, 5 cm

6.att. Rolf Neš. *Bro over Elben I*, 1932

Met la grafika, 33,5 x 59,5 cm

7.att. **Rolfs Nešs. *Helgen*, 1953**

Met la grafika, 57, 4 x 41 cm

8.att. **Kl ra Romano** (Amerika). *Zelta kanjons*, 1978

Kolagr fija, 65, 8 x 51 cm

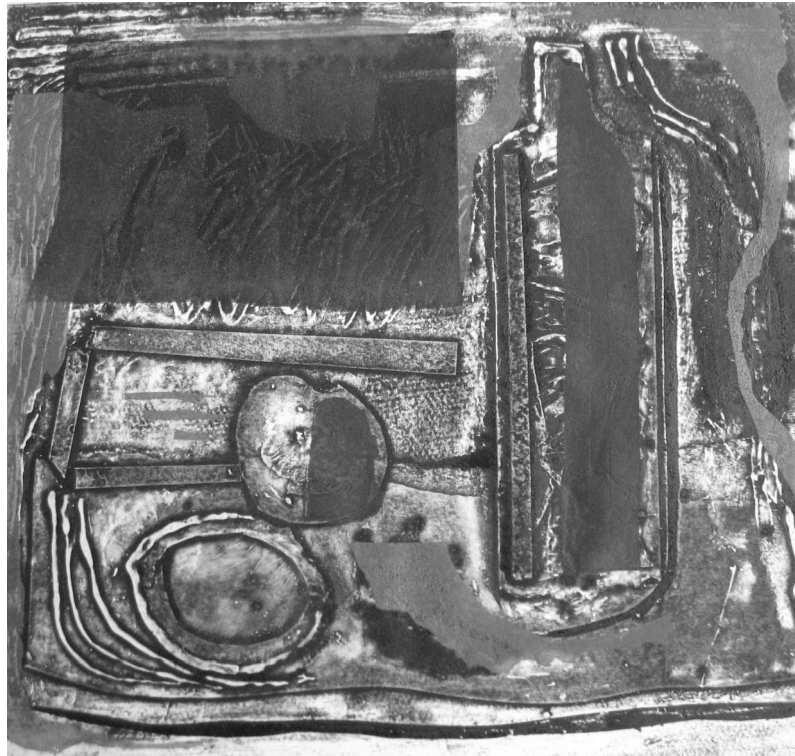
9. att. Antoni Tapjes (Sp nija). *Kr sli*, 1981

Karborunds, 92 x 139 cm

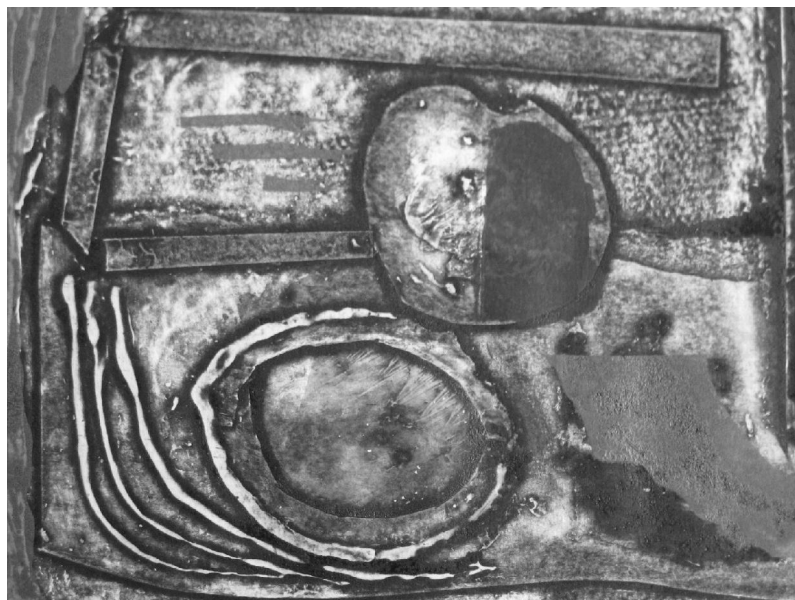
10. att. **Belkis Ayón** (Kuba). *Pusdianas*, 1991

Kolagr fija, 6 pane i, 133, 6 x 150, 5 cm

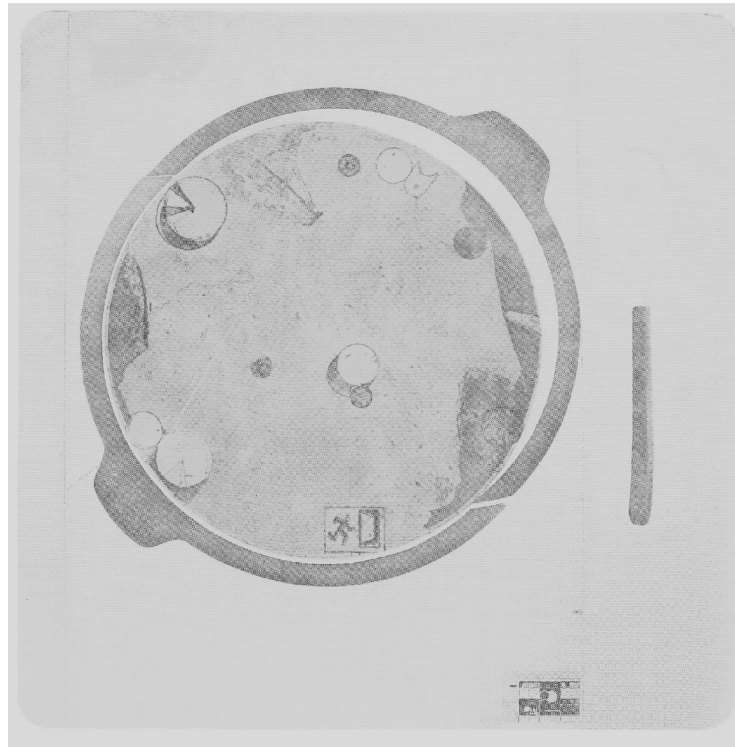
11. att. R si š Roz tis. Klus daba ar citronu, 1971

Jaukta tehnika

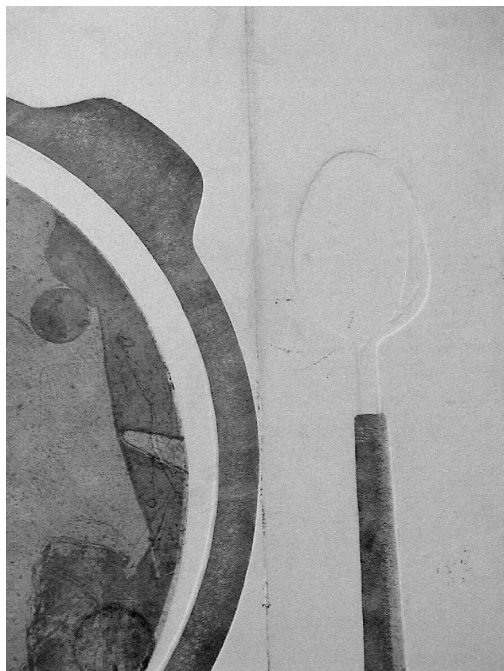

12. att. R si š Roz tis. Klus daba ar citronu (fragments), 1971

Jaukta tehnika

13. att. Paulis Liepa. S t jums Nr.1
kolagr fija, 100 x100 cm

14. att. Paulis Liepa. S t jums Nr.1, (fragments)
kolagr fija, 100 x100 cm

2. PIELIKUMS

Tabula kolagr fijas tehnikas apguves novrtjumam Nr.1

Kritriji	Tehniskais izpildjums (izpratne, meistarba lietojot daždus materi lus, instrumentus)					Terminolo ijas lietojums, diskusijas kvalit te					Eksperiment I darb ba					Attieksmes - darba kult ra, saskarsme ar grupas biedriem, laika pl nošana					Gala v rt jums
	1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.	5.	
uzd. p.k	1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.	5.	
Dagne		6	7	6		6	6	6	7	6		7	8	7		9	8	8	9	9	
Di na		9	10	10		6	7	7	8	8		8	10	10		9	9	9	9	9	
Elvis		6	5	5		4	5	4	4	5		6	5	6		7	7	6	5	6	
Liene		6	7	6		7	7	7	8	8		5	6	6		9	9	7	8	9	
L cija		7	6	8		5	7	7	7	7		7	7	8		9	9	8	9	9	
M rti š		7	6	6		5	5	5	6	6		7	6	6		7	7	7	8	7	
Samanta		8	7	8		6	6	7	7	7		8	8	8		7	7	8	8	8	
Sandis		8	9	8		4	5	5	6	6		8	7	7		8	8	8	8	8	
Santa		9	10	10		6	8	8	9	9		9	10	10		9	9	9	10	9	
Art rs		6	4	6		4	4	5	5	5		7	5	6		6	7	7	7	7	

Paskaidrojums. Iekr sots ail tes nor da, ka konkr tajos uzdevumos nav izvirz ti š di krit riji un v rt jot t s netiek aizpild tas.

Tabula kolagr fijas tehnikas apguves novrtjumam Nr.2

Novrtjuma tabula						
Audzka v rds:					Kurss:	
Uzdevums: kolagr fija					Izpildes datums:	
Apvelc ar z muli to lauci u pret katram krit rijam, kas vislab k atbilst Tavam vrtjumam par savu sniegumu.	Izcili	Labi	Apmierinoši	Nepieciešams pilnveidot	Pašnovrtjums	Skolotjāvrtjums
1. kritrijs – Kompozcijas kvalitete, vienkršotu formu lietojums	10	9 – 8	7	6 vai mazk		
2. kritrijs – Klišejas izpilde – formu, laukumu daljums, slojums	10	9 – 8	7	6 vai mazk		
3. kritrijs – Novilkumu kvalitete, daudzkrsu novilkumu dublšana. Tirža, paraksts	10	9 – 8	7	6 vai mazk		
4. kritrijs – sasniegumi: laika patrišidejas izstrdei, projekta pabeigšanai (nesasteidzot). Pilnvertīgi izmantots nodarbba laiks	10	9 – 8	7	6 vai mazk		
5. kritrijs – Meistarba – akurība, trība, pabeigtba. Izveiktba, lietojot darbarkus, pamienus	10	9 – 8	7	6 vai mazk		
Kop : 50 (iespjamie punkti)	Atzme :				Tavs rezultts	Skolotjā rezultts

Virtuālās mācīšanās problēmas

Eseja

Savulaik kā mācīšanos skolā skolniecei, tagad – studentei, ar kā slodzei, atzīmējuma emocijas un likšana vienmēr bijusi pavadīta ar samērā trauslām izjūtām. Lai izsacītu virtuālu, lai to izteiktu ar ciparu starplīniju, kas pārda skolna liecību un nonāk apspriešanas imenes lokā, mācīšanos priekšmetu skolotājam jāapzina, kā formā atzīmējuma var tikt interpretēta dažādi. Atzīmējuma uzzināšana audzēkņiem parasti beidzas vai nu ar atvieglojuma nopietni, vai neizpratni – kāpēc tik zema atzīmējuma, vai ar apstiprināšanu vai pašā virtuālu, bet bieži šīs sajūtas paliek apslēptas skolotājam. Cik to svarīgi zināt priekšmetu mācīšanai pedagogam? Pedagoģijas mācību grāmatās tiek uzsvērts, ka vislabāk, ja skolotājam izlikt atzīmējuma ir jāpārliecinās, ka vai sakrīt ar audzēkņa darba pašā virtuālu. Vai šīs atbilstības zināšana varētu skolotājam palīdzēt sava audzēkņa izaugsmē? Visticamāk – jā!

Visi savā izglotībā sām mācīšanos jomās laikus esmu sastapies tikai ar vienu veidu virtuālās mācīšanas formu mācīšanos priekšmetos – tīmekļa, kur skolotājam izstādīt savus mācību darbus un skolotāju grupa aiz „slēgtām durvīm” tos virtuāli un izlikt atzīmējumi. Plusi? Tas ir vienkāršs kais un tīkrais veids, kā pārbaudīt skolotāju pieredzi vai iebilst ar konkrētiem audzēkņiem strādājot strādājot pedagoga virtuālajam, pamatojoties uz darba vizuālo kvalitāti. Mūsi? Tas ir samērā virspusējs virtuāls, kur tiek savstarpīgi salīdzināti atsevišķi audzēkņi, viņu darba redzamais rezultāts, nevis, pirmkārt, personīgā izaugsme, atdevē strādājot, ieinteresētība, domas kļūstamība, idejas netradicionalitāte utt. Skolotājam nereti izvairās eksperimentēt, izmēģināt neparastas autortehnikas, jaunus kompozīcijas paņēmienus, jo ne vienmēr izdodas iegūt satriecošu, efektīvu rezultātu. Laiks ir gājis uz priekšu, citi audzēkņi, kas strādā tradicionāliem paņēmieniem jau tikuši daudz tālāk un eksperimentēt jau piebremz savus meklējumus un, baidoties no zemas atzīmējuma, atgriežas pie pārbaudītiem līdzekļiem. Vai šis veids neizdod vizuāli sām mācīšanos priekšmetu kā radošo spēju attīstītāja? Atzīmējuma parasti atspoguļo tikai vizuālo rezultātu novērtējums, kas tiek ierakstīts liecībā vai atzīmējuma grāmatā bez paskaidrojuma, bez tīrā tīrā uzklāšanas.

Akadēmiskos zīmējumus, gleznojumus, veidojumus novērtēt ir daudz vienkāršāk – tur jau vēsturiski ir nostiprināties gan izpildījuma, gan, līdz ar to, ar vērtējuma kritēriji. Laikam tāpēc nereti skolotājam nodarbības vairāk pieturas tieši pie akadēmiskā zīmējuma principa, kas nenoliedzami ir, oti virtuāls audzēkņa tehnisko prasmju un iemaunā attīstītājs. Šā gadījumā skates oti labi pārda skolna izpratnes izaugsmi, rokas veiktas atraisīšanas, attieksmi, jo tieši tas ir svarīgi izpildot akadēmiskus mācību darbus.

Daudz sarežģītāk ir ar brīviem, radošiem fantāzijas darbiem, kur izpildījums ir pakārtots domai, idejai. Tas no vienas puses ļauj izpausties un atrast tiesdabiskajam bērnam radošumam, no otras puses sarežģī vārtojuma izdarīšanu. 19. gs. m. kslinieks Engrs ir teicis: „Nevar teikt, ka zīmēt ir tikai vienkārši novilkāt kontūras, un ar zīmējums nesastāv viņi vien, bet zīmējums ir vislielākais izteiksmes, iekšējā forma, doma, noņojums.” Nodarbojoties ar laiku kontakti jāatrod kā skolotājs zin, vai un kādu ideju skolēns savā darbā ir ielicis, redz viņa mokas un to pārvēršanu vai, gluži pretēji, atteikšanos no nepareizas pārmaiņu lietošanas. Ar lielu vai mazku skolotāja līdzdalību, ieteikumiem vai patstāvīgi skolēns pārveiks gribu vai mazku veiksmīgu tehnisku izpildījuma kvalitāti, bet, vai skates laikā skolotājs spēj kolēģiem atklāt katrā darbā ieguldīto saturu, uzdrīkstēšanos, audzēt atklājumu, ieguvumus? Skolotājam it kā jāpārliecina par jūsu par savas piedāvātās atzemes atbilstību rezultātam, bet, domājot, ka vienreiz, t.i., skatās, tas nemaz nav izdarāms.

Variants, kuru iztolojos, ko, iespējams, varētu iekļaut skolēnu radošo darbu vārtošanā ir tāds, ka katrs audzēknis pats darba gaitā (nevis skatās, kas vienmēr saistās ar steigu un uztrakumu) un/vai pēc uzdevuma pabeigšanas, skolotājam klātesot vārto savu darbu, skatot no iecerēs, izejot cauri visam procesam, piemēram, stāsta par idejas dzimšanu, reprodukciju pētīšanu, iedvesmošanos caur literatūru, mūziku utt., tehnisko pārmaiņu meklējumiem savas idejas stenošanai, par iegūto rezultātu – kas ir izdevies, kas nē, ko varētu darīt savā dārkā, par sajūtām, kas radušās strādājot (jo, ja sajūtu nav, tad, manuprāt, nevar runāt par radošumu, bet tikai mehānisku izpildījumu), uzklausa skolotāja viedokli un galu galā vienojas par pienācīgu atzemi. Galvenam uzsvaram, izdarot vārtojumu, vajadzētu būt uz skolēna spējumu pamatot savu izvēli, analizēt paša veiksmes un neveiksmes. Šādi audzēknis varētu labāk atklāt sava darba „iekšējo formu, domu” kā neatņemamu radošā darba sastāvdaļu. Atzeme būtu daudz pamatotāka un izprotamāka gan pašam audzēknim, gan viņa imenes locekļiem (jo tad audzēknim uzveicu jautājumu – „par ko tev tāda atzeme”, nevajadzētu atbildēt – „nezinu”, kā tas bieži notiek pie tradicionāli praktizētajām vārtošanas kārtībām) un spējtu celt autora pašapziņu un stiprināt motivāciju. Katrs darbs skatāms jau no sava vārtojuma. Viens vai pārīši neveiksmīgi darbi (ja tiek pamatots – kā pēc) nedrīkst būtiski samazināt autora darba vārtojumu, jo vai pat izcilākajiem m. ksliniekiem visi darbi ir vienlīdz veiksmīgi? Skates varētu „kalpot” tikai kā kopsavilkums, bet ne kā vārtojuma un atzemes izlikšanas viengabala nepieciešamība.

Ja skolēns nekā jau ar savu ideju, tad tas par dārkā viņa attieksmi pret darbu, skolotāja ieteikumiem un tieši veidā iespaido ar darba rezultātu un vārtojumu. Atzemei, kā tas nereti sastopams, nevajadzētu kultivēt savu spējumu noniecināšanu, motivācijas zudumu. Vārtojuma nevajadzētu būt kā noslēguma punktam, bet gan jaunu ideju un meklējumu

rosin t jam. T laini run jot, ja radoš darba procesu izt lotos k materi lu objektu, tad skates, tad skates, ar vien go m r i izlikt atz mes, šaj gad jum b tu k š res, kas šo objektu sadala savstarp ji nesaist tos elementos un, katreiz eroties pie n kam posma viss ir j s k no jauna. V lamaj variant v rt šanu izt lojos k kol žu, kur katrs n kamais elements tiek pieska ots un sasaist ts ar iepriekš jo, t d j di „b v jot bildi” k vienotu veselumu – ar m r i att st t audz kni par radošu, br vu person bu, sp j gu pašam izv rt t un pamatot savu izv li, nost ju.

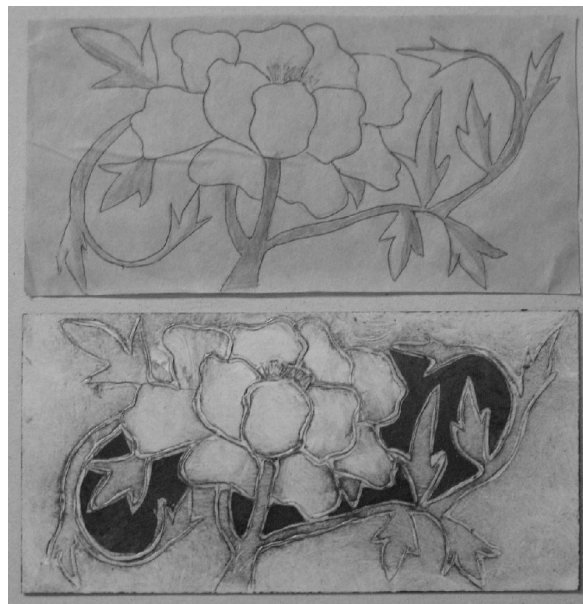
Vita Bogana

2004

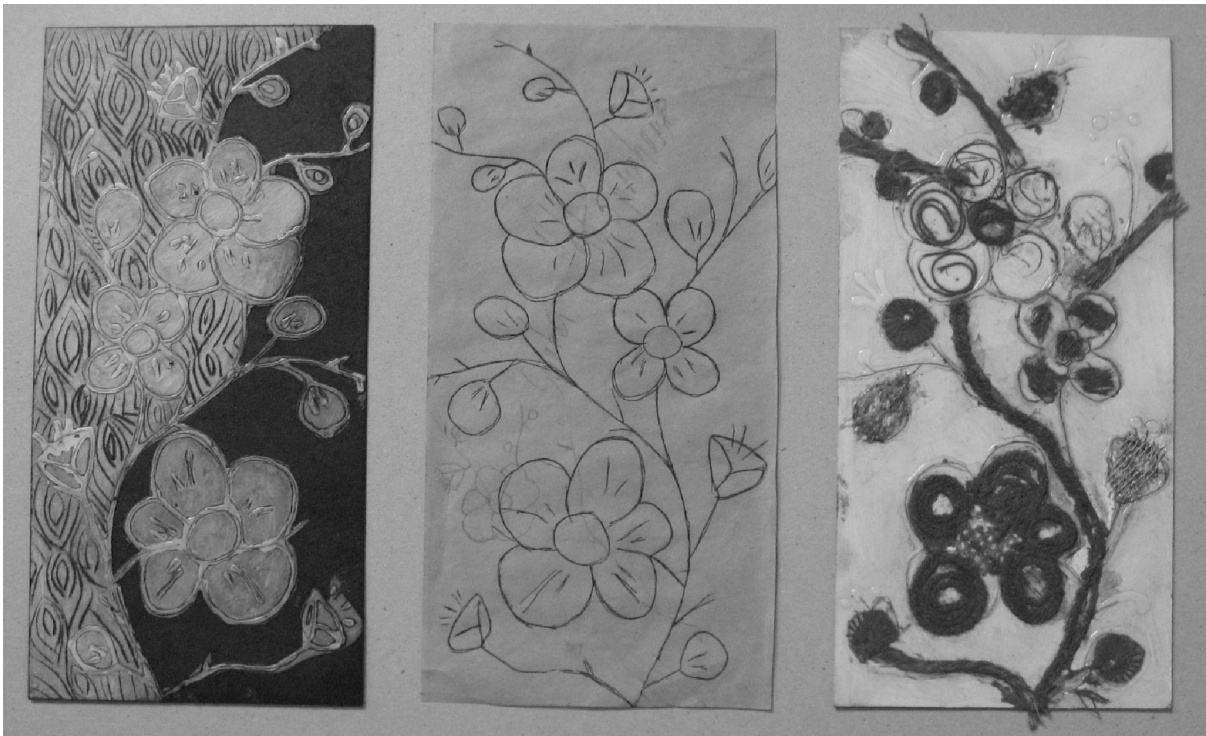
3. PIELIKUMS

1.att. Skice un t s p rnesums uz klišejas spogu att 1

2. att. Skice un t s p rnesums uz klišejas, neiev rojot spogu att la principu

a)

b)

c)

3. att. Skice un t s p rnesumi uz klišej m

a) klišeja izpild ta ar l mi un adatu;

b) skice;

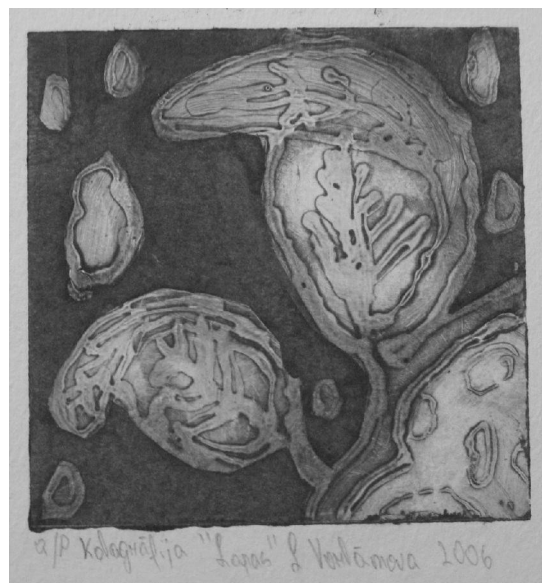
c) klišeja konstru ta ar „atrastajiem materi liem”.

4. att. Klišejas veidotas ar l mi, adatu un nopl stiem laukumiem.

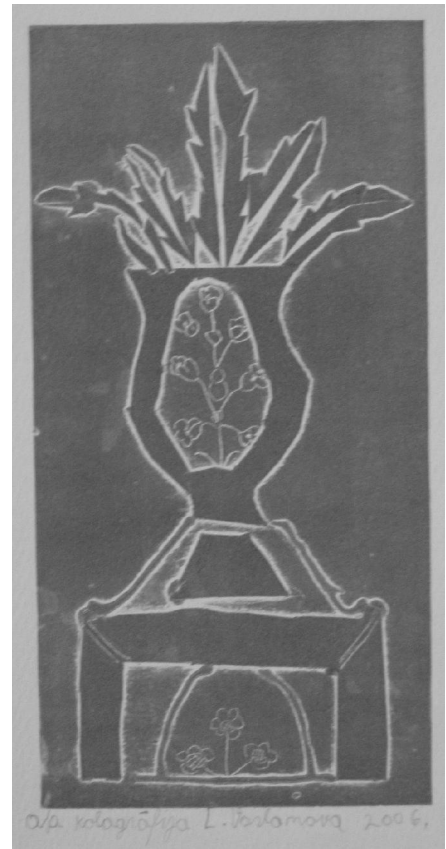
5. att. Novilkums augstspiedum

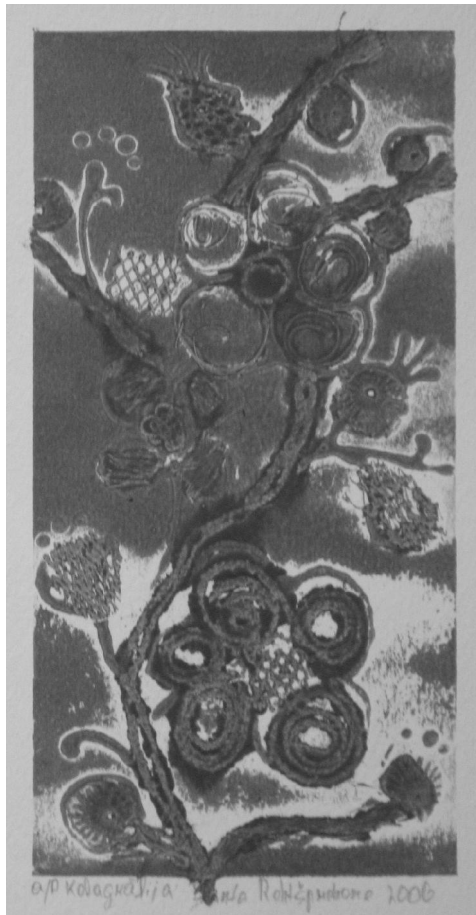
6. att. Novilkums dobspiedum

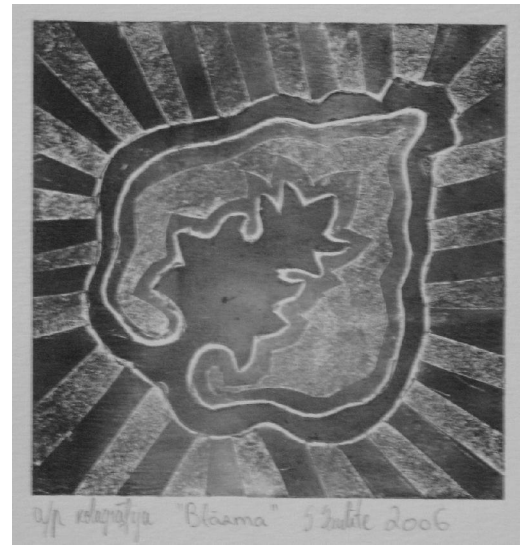
7. att. Ar kol žas metodi veidota klišeja

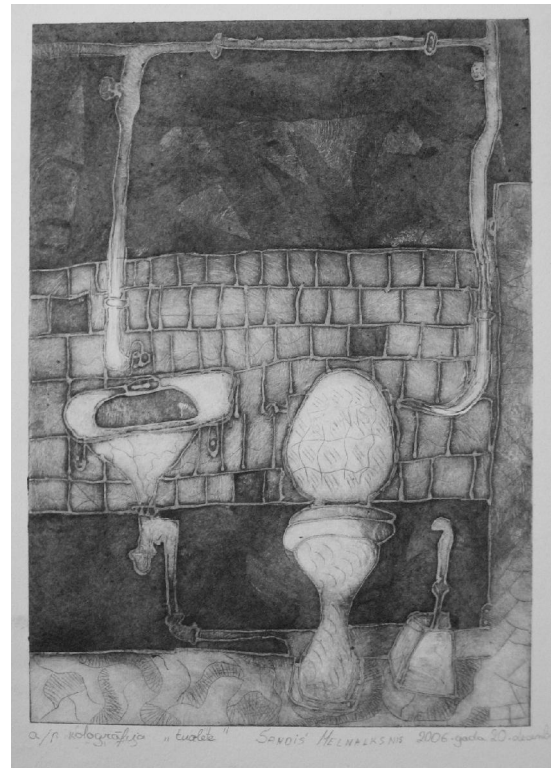
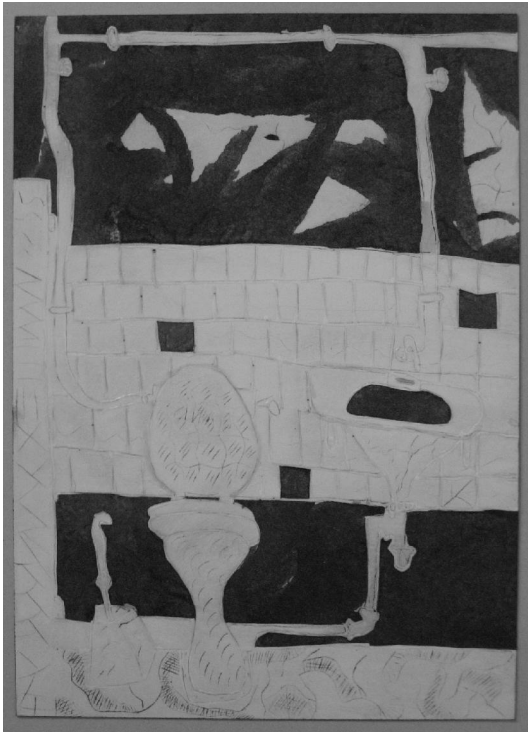
8. att. Novilkums augstspiedum

9., 10.att. Ar kol žas un l mes metod m darin tu klišeju novilkumi augstspiedum .

11., 12. att. Kol žas klišejas novilkumi dobspied un augstspied .

13.,14. att. Ar l mes metodi darin ta klišeja un t s novilkums dobspied .

15. att. Novilkums dobspied

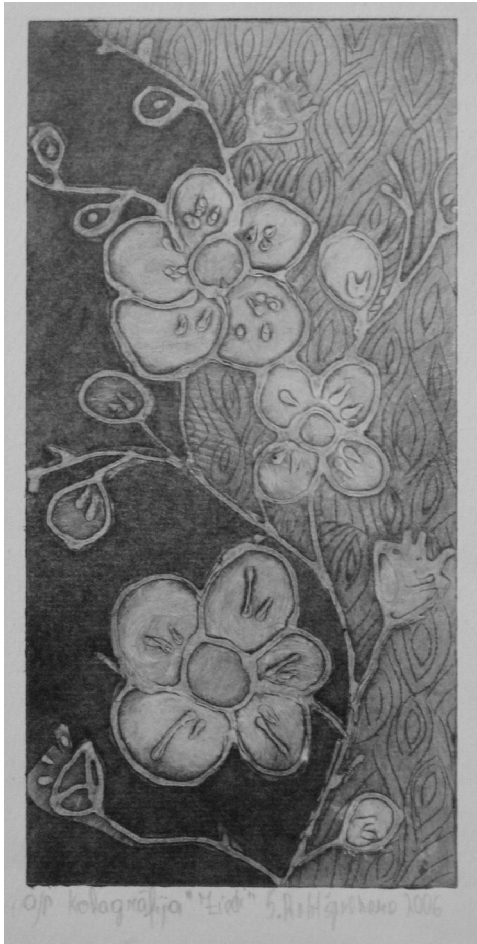
16. att. Novilkums dobspied

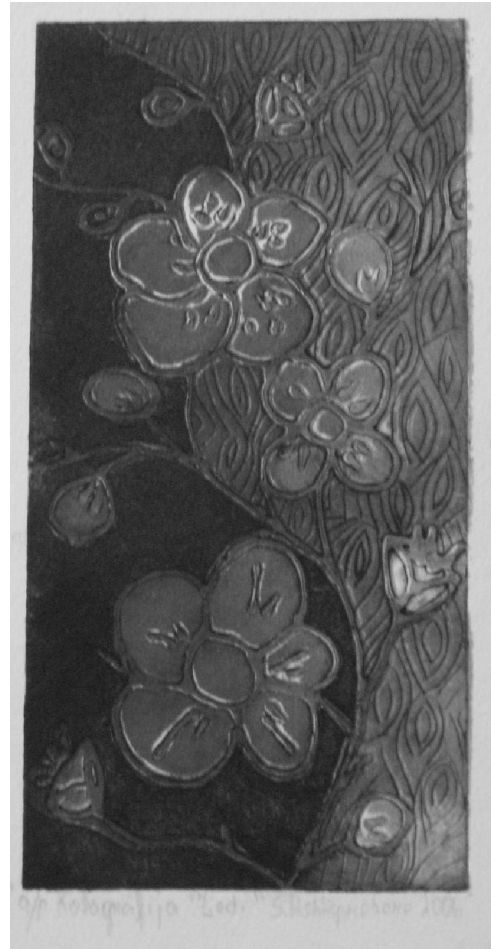
17. att. Novilkums dobspied

18. att. Novilkums, apvienojot
augstspiedumu un dobspiedumu

19. att. Novilkums dobspied

*20. att. Novilkums, apvienojot
augstspiedes un dobspiedes metodes*